

PŘÍČINY A PREVENCE ZÁŠKOLÁCTVÍ ŽÁKŮ 2. STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY Z POHLEDU ODBORNÍKŮ A RODIČŮ

Markéta Částková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Markéta Částková**
Osobní číslo: **H130113**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Příčiny a prevence záškoláctví žáků 2. stupně základní školy z pohledu odborníků a rodičů**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti problémového a rizikového chování dětí.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČÁP, Jan. MAREŠ, Jiří. **Psychologie pro učitele**. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

FICOVÁ, Lucia. **Záškoláctvo ako problém súčasnej základnej školy**. Vyd. 1. Bratislava: OZ V4, 2011, ISBN 978-80-89443-06-2.

CHRÁSKA, Miroslav. **Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu**. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

KYRIACOU, Chris. **Řešení výchovných problémů ve škole**. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. **Pedagogika volného času: teorie, praxe, perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času**. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Polepilová
Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce:

6. ledna 2016

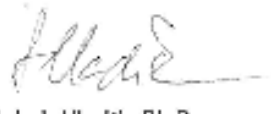
Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 6. ledna 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

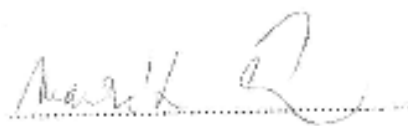
- odevzláním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60⁴⁾ odst. 2 a 3 mohu užití své díla – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně

24. 2. 2016

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování vědeckých prací.

2) Vyšší škola nepřímě zveřejňuje diplomové, bakalářské a magisterské práce, v kterých proběhla obhajoba. Členské posouzení opožděná a výjimečně obhajoby prostrádané dalšími kvalifikačními pracemi, včetně opožděná. Žádná zveřejnění nejsou učební prvky vyžaděné.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problémovým chováním žáků 2. stupně základních škol ve Zlíně. Konkrétně se snaží popsat problematiku záškoláctví a přiblížit její příčiny a informovat o prevenci. Pátrá po zdrojích vzniku problémového chování u dětí, zejména záškoláctví. Čím je způsobeno; co, kdo a jakým způsobem ho ovlivňuje. Snaží se zjistit, kdo a jakou formou může toto chování zlepšit či změnit. Cílem je zjistit, jak oslovené skupiny vnímají záškoláctví a jakým způsobem praktikují prevenci, tedy jakým způsobem tomuto problémovému chování předcházejí. Cílovou skupinou jsou učitelé, rodiče a pedagogové volného času.

Klíčová slova: problémové chování, záškoláctví, prevence, role rodiny, vliv školního prostředí, příčiny záškoláctví, využití volného času dětí

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with problematic behaviour of 2nd grade primary school students in Zlin. Specifically, it tries to describe the problem of truancy, find the causes of it and how to prevent it. It is looking into the root cause of children's problematic behaviour, truancy in particular. What is the cause, who and in what way affects it. It also tries to find who and in what way can improve this behaviour and eliminate truancy. The aim of this thesis is to find out how specific groups of people perceive truancy and how they are preventing it. The target groups are teachers, parents and leisure-time pedagogues.

Keywords: problematic behaviour, truancy, prevention, the role of the family, the influence of the school environment, the cause of truancy, utilization of children's leisure time

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Renatě Polepilové za odborné vedení, podnětné náměty a rady, podporu a trpělivost.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PŘÍČINY A PREVENCE PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ DĚTÍ	11
1.1 PROBLÉMOVÉ CHOVÁNÍ.....	12
1.2 PŘÍČINY PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ.....	14
1.3 PREVENCE PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ.....	16
2 CHARAKTERISTIKA ZÁŠKOLÁCTVÍ	19
2.1 KATEGORIE ZÁŠKOLÁCTVÍ	21
2.2 PŘÍČINY ZÁŠKOLÁCTVÍ.....	22
2.3 VYUŽITÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ JAKO PREVENCE ZÁŠKOLÁCTVÍ	23
2.4 LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ	25
II PRAKTICKÁ ČÁST	28
3 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	29
3.1 CÍLE VÝZKUMU	29
3.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	29
3.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB VÝBĚRU	30
3.4 TECHNIKA SBĚRU DAT	30
3.5 PŘEDVÝZKUM	30
4 VLASTNÍ VÝZKUM A ANALÝZA DAT	31
4.1 METODY ANALÝZY DAT	31
4.2 ANALÝZA DAT - VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ	31
4.3 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	61
4.4 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	63
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	65
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	67
SEZNAM OBRÁZKŮ	68
SEZNAM TABULEK	71
SEZNAM PŘÍLOH	73

ÚVOD

Bakalářská práce pojednává o příčinách a prevenci záškoláctví u žáků na 2. stupni vybraných základních škol ve Zlíně. Poněvadž se problémové chování, jako je záškoláctví, stále v hojně míře vyskytuje, nespočet odborníků se jím zabývá, proto i tato bakalářská práce se pokusí popsat a přiblížit jeho příčiny, zmapovat již zavedenou prevenci, případně nastínit její další možnosti na základě výzkumu.

Problémové chování - dnes hojně diskutované téma. Co je problémové chování? Tyto otázky budou zodpovězeny v teoretické části, kde je popsáno problémové chování, jeho příčiny a prevenci pouze obecně a po prostudování odborné literatury předkládáme stručnou charakteristiku této problematiky. Podkapitoly rozebírají záškoláctví z pohledu několika významných osobností, které se touto problematikou zabývají. Jejich prostřednictvím se pokusíme o vymezení z hlediska sociálního, psychologického a pedagogického. Na první kapitole pojednávající obecně o problémovém chování, jeho příčinách a prevenci plynule navazuje kapitola druhá, ve které popisujeme konkrétní kategorie záškoláctví, jeho příčiny, prevenci a také jeho legislativní ukotvení. Hledáme příčiny v sociálním prostředí, zejména zkoumáme vliv rodiny, rodičovského působení. Posuzujeme využití volného času dětí, taktéž vlivu školního prostředí, přístup pedagogů a spolupráci školy a rodičů.

V praktické části se tato bakalářská práce zabývá výzkumem, který měl za cíl právě pomocí odborného pohledu pedagogů na jedné straně a taktéž pohledu rodičů na straně druhé nastínit tento fenomén dnešní doby. Pokusíme se na základě tohoto výzkumu a následné analýzy usoudit jak respondenti vnímají problém záškoláctví, jaké řešení navrhují, jakými způsoby se ho snaží omezovat a zmírnit a jakými metodami na tyto děti působí tak, aby prevence plnila svou funkci a aby došlo k výraznému zlepšení situace.

Cílem této bakalářské práce je tedy zjistit pohled odborníků i rodičů a za jejich pomoci se pokusit vytvořit preventivní programy pro školy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PŘÍČINY A PREVENCE PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ DĚTÍ

"Nejzřejmějším zdrojem vzniku projevů nevhodného chování dětí a mládeže může být osobní pojetí výchovy jednotlivých rodičů a pedagogů, které je výsledkem jejich vlastních zkušeností z výchovného působení v rodině a ve škole v době jejich dětství a mládí, napodobování vzorů, studia na středních pedagogických školách a pedagogických fakultách i působení masmédií, především televize, rozhlasu a internetu. I když jsme osobně vázáni ke svému modelu výchovy, protože jsme si ho sami vytvořili a zvykli jsme si na něj, měli bychom brát v úvahu, že nemusí ve všech parametrech odpovídat pozitivnímu rozvoji osobnosti jedince a ve svých důsledcích může vést k nevhodným projevům chování. Respektovat tento závěr neznamena zříkat se vždy svého osobního pojetí výchovy, ale hledat a nalézat jeho slabiny, vyhýbat se jim, a tak předcházet negativním vlivům osobního modelu výchovy na chování vychovávaných." (Navrátil, Mattioli, 2011, s. 13) K názoru těchto autorů se přikláním a s jejich pojetím souhlasím.

Oproti tomu jiný autor, anglický univerzitní pedagog, Chris Kyriacouse přiklání ve své knize spíše k roli školy a učitele, který může, pokud chce, velkou měrou přispět k preventivním opatřením předcházejícím problémové chování. Žáci mohou čelit vážným situacím a to vede často k problémům, z nichž může nevhodné chování vzejít. Autor se v knize zabývá poradenstvím, posuzuje reakce žáků na negativní situace i způsob pomoci, kterou jim při jejich zvládnutí škola poskytne. Klade důraz na to, jak je důležité pochopit podstatu negativních situací, a také na roli, kterou může sehrát škola a její zástupci - učitelé, pokud se rozhodnou svým žákům pomoci. Preventivní opatření spočívá v tom, že učitelé budou předcházet vzniku negativních situací a jsou připraveni poskytovat informace o dovednostech, které žákům mohou pomoci jejich potíže překonat. (Kyriacou, 2005, s. 10)

"Někteří žáci potřebují pro zvládnutí akutní situace terapeutické poradenství, což vyžaduje profesionální zásah. Velká většina učitelů nemá odborné poradenské vzdělání ani poradenskou praxi. Učitel si musí také jasně uvědomovat své meze a dát pozor, aby nezašel za hranice své odpovědnosti. Můžeme od něho očekávat schopnost identifikovat problém; schopnost poskytnout žákům účinnou radu a pomoc při řešení obtížné situace; schopnost předat v případě potřeby informaci o problému kolegovi, který je v tomto směru vyškolen a může zvážit, jak v této věci navázat spolupráci s rodiči a organizacemi mimo školu. Práce s žákem v takové situaci může mít silný dopad i na učitele, proto se musí správně roz-

hodnout, zda a jak chce být v daných komplikovaných situacích angažován, a snažit se nepodléhat vlastním slabostem." (Kyriacou, 2005, s. 10-11)

Stručná charakteristika chování výzkumného vzorku, v našem případě žáků 2. stupně základní školy, rozšíří celkový pohled na psychické, biologické či vývojové změny u těchto dětí. Kohoutek ve své publikaci uvádí, že období puberty trvá přibližně od jedenácti do patnácti let a pro její počátek je charakteristická pubertální akcelerace růstu, kdy u chlapců je znatelnější než u dívek. Toto období se nazývá obdobím středního až staršího školního věku, kdy se dospívající jedinci snaží vyrovnat se změnami, které u nich nastávají, se svým sebepojetím. Jejich dosavadní obraz o vlastním těle a psychice se mění. Dozrávají nejen fyzicky, ale také psychicky mohou být impulzivnější, dochází k odklonu od dosavadních autorit, vztahy a komunikace s vrstevníky jsou klíčové, myšlení se stává samostatnější. V pubertě se nejvíce objevují následky výchovných chyb z minulosti a tyto nedostatky jsou v tomto období jen těžko výchovně ovlivnitelné. (Kohoutek, 2008, s. 23-65)

Blíže se seznámíme s pojmem problémové chování, jeho příčinami a prevencí, a taktéž vlivem školního i rodinného prostředí se budeme zabývat v dalších kapitolách.

1.1 Problémové chování

Pod pojmem problémové chování lze z různých pojetí shrnout, že problémové chování žáka je chování dítěte, které překračuje očekávané projevy chování vzhledem k věku a situaci, nese v sobě negativní konotace, které vyvolávají záporné pocity a nežádoucí reakce na tyto projevy chování. Pojem problémové chování je výsledkem sociálního konstruktů. Označujeme tak situace, kdy se dítě ve svých projevech opakovaně odlišuje od očekávané vývojové a sociokulturní normy dané věkové skupiny.

Častým zdrojem nežádoucího chování u dětí a mládeže jsou většinou chybná osobní pojetí výchovy, učení, vyučování a pedagogické komunikace rodičů, vychovatelů a učitelů. Jako praktický průvodce může sloužit literatura nebo různé odborné studie, obsahující podrobně zpracovaný přístup v dané problematice, který by napomohl pedagogickým pracovníkům předcházet vzniku problémového chování, případně jeho projevy mírnit. V současné době se lze setkat s projevy v každodenním společenském životě. Z nežádoucího chování na veřejnosti je možné usoudit, že není vyloučené setkání s jeho projevy v životě mnoha rodin v soukromí. Ti, kteří problémové chování dětí řeší, jsou rodiče a učitelé. Shodují se, že

úsilí, které vynaložili a čas, který věnovali eliminaci nežádoucího chování, nepřinesl požadované výsledky.

Jedině analýzou vybraných modelů chování a různých přístupů učitelů, rodičů a vychovatelů a zjišťováním rozhodujících vlivů na problémové chování jemu lze předcházet. (Navrátil, Mattioli, 2011, s. 7-11)

Můžeme také vycházet z pohledu další autorky, Marie Vágnerové. "Problémy v oblasti chování se projevují nerespektováním základních pravidel a narušováním různých normativních systémů. Míra závažnosti poruch chování se zvyšuje s věkem, vývojově podmíněná je i pravděpodobná, resp. očekávaná možnost jejich nápravy. Projevuje se zde tendence chápat nevhodné chování jako projev nežádoucích osobnostních vlastností daného dítěte či mladistvého. Takový způsob interpretace lze chápat jako obrannou reakci pedagoga, který dítě přijatelným způsobem nezvládá a potřebuje najít příčinu potíží, jež by byla mimo něj." (Vágnerová, 2005, s. 29)

Dítě je zde považováno za dost zralé k tomu, aby chápalo běžné normy a pravidla a bylo schopno podle nich jednat. Nezralost v chování dítěte, v jeho sebeovládání a neadekvátní reakce vyplývající z problémů, ve kterých se dítě nachází, mnohdy učitel nepovažuje za významné. Agresivní, tedy problémové chování je vnímáno jako neúnosné a jako projev špatného charakteru dítěte. Stává se, že pedagog nemá čas ani snahu situaci řešit a rozlišovat důvody a hledat příčiny takových reakcí žáka. (Vágnerová, 2005, s. 29)

"Neshoda učitele s rodiči dítěti neprospívá. Učitel zpravidla nemůže řešit problém dítěte sám, bez spolupráce s rodinou, a proto se cítí mnohdy bezmocný. Ve vztahu k takovým rodičům může mít pocit křivdy a nedostatečného ocenění své práce a úsilí." (Vágnerová, 2005, s. 28)

Z výše popsaného vyplývá, že Vágnerová vnímá problematiku v širším kontextu, nenahlíží na ni pouze z jednoho úhlu pohledu.

Problematické chování žáků bývá vnímáno jako důsledek dospívání, které může vést k právě ke vzniku nevhodného chování. Důležitá je schopnost žáka adaptovat se na třídu, dosažení určité pozice ve vrstevnické skupině a zvládnutí role v ní. Poruchy chování lze podle Vágnerové označit jako odchylku v procesu socializace, kdy žák není schopen ani ochoten dodržovat dané normy chování. (Vágnerová, 2005, s. 30,143)

V další své knize se Vágnerová zabývá mimo jiné také celkovým postojem žáků ke škole a motivací ke vzdělávání, řeší vývoj emocí a vztah dětí ke škole, reakce na vyučování, nepřiměřené chování ve škole nebo tím, že problémové chování bývá často spojováno s potíže s výukou. "Postoj ke škole a motivace ke školní práci může ovlivnit míru využívání vlastních schopností. Jejich uplatnění závisí na mnoha faktorech osobnostního, emočního a sociálního charakteru. Velký význam má motivace, která vyplývá z různých potřeb a postojů, především postoje ke škole jako instituci, ke vzdělání, ale i z obecného vztahu k povinnostem. Důležité jsou i osobnostní vlastnosti a z nich vyplývající způsob reagování na zátěž." (Vágnerová, Klégrová, 2008, s.419)

Děti s poruchou chování jsou silně ohroženou skupinou, kdy v dospělosti hrozí vyšší riziko nezaměstnanosti či trestné činnosti, špatné integrace a problémy v interpersonálních vztazích. Problémové chování nemusí znamenat doživotní dogma. Je třeba si včas uvědomit, že vhodným výchovným přístupem, př. terapií, emoční podporou jak ze strany školy tak především ze strany rodičů, lze dítěti pomoci.

1.2 Příčiny problémového chování

V současné době podléhá pojetí výchovy rodičů v domácím prostředí i učitelů ve škole takovému způsobu výchovy, který vede k zajištění svobodné volby a samostatného rozhodování každého jedince. Z tohoto trendu 20. století vyplývá, že výstupem takové výchovy je situace, kdy děti samostatně rozhodují o způsobu řešení různých situací. Tedy i těch, které se týkají jejich povinností, slušného chování, zdraví a bezpečnosti jak jich samotných tak osob v jejich okolí, a také hygieny, výběru jídla či době spánku. Výběr alternativy podle jejich uvážení však může vést k negativním důsledkům jak pro ně samotné, tak pro celou společnost. Dětem od útlého věku je mnohdy umožňováno řešit situace po svém. Později, v období školní docházky, se již děti snaží prosazovat svá práva důrazněji. Například za použití výhrůžek, diskutují, vynucují si to, co chtějí záchvaty zlosti a křiku, vyjednávají ve smyslu něco za něco. Tyto situace se stupňují. Děti a mládež si postupně vytvářejí a osvojují schopnosti, které umí uplatnit i v situacích, kdy nelze použít alternativní rozhodnutí podle jejich volby. Předcházet vzniku a upevňování nevhodného problémového chování lze ale autora několika důležitými kroky. Dospělý jedinec musí rozlišit situace, kdy je nevhodné, aby děti samostatně rozhodovaly, od situací, kdy samostatná volba chování vhodná je. Taktéž by dětem neměli dovolit prosazovat svá rozhodnutí v různých situacích pomocí nevhodného chování. V dalším kroku se musejí zamyslet učitelé i rodiče nad správnou

ností výchovného působení, aby bylo dosaženo očekávaného vhodného chování u dětí. (Navrátil, Mattioli, 2011, s. 14-16)

Jako další možnou příčinu vzniku problémového chování můžeme označit nerespektování učebních možností žáků, průběh celého procesu vyučování a učení. Za rozhodující faktory považujeme působící podněty na žáka, ovlivňující jeho chování. Předávání nových poznatků a dalšího učiva v průběhu vyučování nemůže mít podobu pouze jako přetlumočení informací bez respektování vnitřních reálných možností žáků. Důležitá je aktivita učitelů tak, aby usnadnila žákům pochopení učiva, se záměrnou pomocí žákům při jejich pochopení nových informací. Bez přihlídnutí k těmto aspektům mohou tyto situace být příčinou vzniku nežádoucího problémového chování dětí a mládeže. (Navrátil, Mattioli, 2011, s. 64)

Jak již bylo konstatováno podle jiných publikací, tak i podle Matouška a Kroftové lze usuzovat, že jednou z možných příčin vzniku problémového chování je rodinné prostředí. Selhání funkce rodiny považují dokonce za hlavní příčinu, která způsobuje sklony dítěte k negativnímu, často až kriminálnímu chování. A to nejen v sociálně slabých rodinách, naopak i v dobře situovaných, kde se rodině daří maskovat jejich nezáměr o děti a proto nepřijde pomoc zvenčí. Pro osobnostní vývoj jsou velmi důležité kvalitní vazby mezi dětmi a rodiči. Důležitým prvkem rodičovského chování je pravidelný dohled nad dítětem, informovanost o tom, kde a s kým tráví volný čas. Tento parametr má prokazatelný vliv na pozdější možné negativní chování dítěte. Je zde zmíněn i fakt, že děti v dnešní době nezačínají pracovat tak časně a bez vzdělání, jako tomu bylo kdysi. Naopak, nástup do zaměstnání je podmíněn výsledky ve škole a tedy dosaženým vzděláním. Tato přímá úměra mezi vzdělávacím procesem a získáním odpovídajícího zaměstnání není vždy patrná, a proto se někdy může jevit tak, že děti nejsou dostatečně motivovány k učení, vyhýbají se vyšším nárokům učitelů, podvádí a dochází k záškoláctví. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 37-45)

Příčiny problémového chování hledají také v dědičnosti. Popisují, že vlastnosti a postoje jedince jsou dědičné. Zamýšlí se i nad souvislostí problémového chování a pohlaví jedince. Sdělují fakt, že bylo prokázáno, že muži se dopouštějí více kriminální činnosti než ženy. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 21-33)

Dle Vojtové bývají příčiny problémového chování jen výjimečně individuální, většinou jsou propojeny v několika rovinách života jedince, dítěte. Rozdělila je do roviny osobnostní (rolí hraje genetika), sociální (narušené vztahy, sebeúcta) a zkušenostní (reakce na vlastní chování, zkušenosti s vlastními strategiemi chování - vyhovující nebo ne). Popisuje rizi-

ka spojená se sociálním okolím dítěte, jako je vzor modelu chování v rodině, citová deprivace (citové strádání dítěte nebo jeho zanedbávání), sociální necitlivost (dítě si nerozumí se spolužáky, vrstevníky, špatná socializace). Čím déle se tyto roviny a rizika prolínají, tím větší vliv na dítě mohou mít a většinou dochází k rozvoji poruch emocí a chování. (Vojtová, 2008, s. 42-44)

Příčiny problémového chování někteří hledají i v souvislosti s temperamentem jedince. V knize profesorky Barbary Keogh je popisováno, zda existuje souvislost mezi temperamentem a problémovým chováním. Může k němu přispívat, může vyvolat chování vedoucí ke konfliktu doma nebo ve škole, ale není hlavní příčinou problémového chování. (Keogh, 2007, s. 98)

Při souhrnu pohledu několika autorů lze příčiny problémového chování hledat v sociálním okolí dítěte. Jak v rodinném prostředí, vztahu rodiny a školy, tak má vliv jistě i školní prostředí a klima ve škole a v neposlední řadě způsob trávení volného času dětí.

1.3 Prevence problémového chování

Většina učitelů se setkává s negativními situacemi a snaží se jim předcházet. Pomáhat žákům ve stresových situacích a podporovat je. Průběžně takové situace řešit a hledat způsoby účinné prevence. Mezi základní negativní jevy patří záškoláctví, kterým se budeme zabývat podrobně v další části. Kyriacou vidí jako prevenci zvyšování povědomí žáků o dané problematice ve výuce ve škole. "Dopad uvedených negativních jevů na žáky se značně liší v závislosti na jejich věku, osobnosti a závažnosti situace. Jejich výskyt bude také výrazně odlišný; často se setkáme s žáky, kteří se do podobných situací dostali, aniž by se to jejich učitelé dozvěděli. I když se řešení určitého případu nezúčastníte přímo, velmi pravděpodobně se vás dotkne, a to v souvislosti s obecnějším postojem školy k žákům, kteří se ocitli ve stresových situacích. Navíc se budete možná podílet na výuce společenské a zdravotní výchovy, která se zaměřuje na zvyšování povědomí žáků o jmenovaných negativních jevech a na zdokonalování dovedností, které jim pomohou danou situaci dobře zvládnout." (Kyriacou, 2005, s. 11)

Důležitá je interakce školy a rodiny v působení na dítě. Prostřednictvím školy i rodiny jsou realizovány požadavky společnosti na dítě. Škola a školní docházka ovlivňuje jak děti, tak jejich rodinu. Rodiče musí dohlížet a dbát na pravidelnou docházku, domácí přípravu a sledovat studijní výsledky svého dítěte. Při neúspěchu a špatném prospěchu rodiče děti

mnohdy trestají či kritizují, může vzniknout špatné emoční klima. V kombinaci s neadekvátním, netaktním chováním učitele s nedostatkem empatie mohou vzniknout další zátěžové, negativní situace pro děti, rodiče i samotné učitele. (Čáp, Mareš, 2007, s. 64)

Vágnerová opět předkládá komplexní pohled. Tedy, že při prevenci je nutné zapojit jak rodinu, tak školu a jiné instituce. "V případě poruch chování dětí a mladistvých je kladen důraz na jejich prevenci nebo alespoň na včasné podchycení a nápravu v raných fázích jejich rozvoje. Jde o pedagogické, psychologické a sociální působení, které by eliminovalo či omezovalo vliv rizikových faktorů a přispívalo k pozitivnímu rozvoji dětské osobnosti. Podpůrný a ochranný vliv má především fungující rodina, ale může jej mít i škola či další instituce." (Vágnerová, 2005, s. 171) Učitelé by měli řešit problémy hned v počátku, pomoci dětem rozlišit co je správné a co není. Motivovat chování žáků k pozitivní změně jejich chování a v neposlední řadě spolupracovat s rodinou. V rámci školy lze ještě využít zkušených výchovných poradců a zapojit žáky do vhodně zvolených preventivních programů a opatření. (Vágnerová, 2005, s. 171-172)

Jako preventivní mohou mít vliv výukové programy ve školách, jejichž pomocí se děti učí sociálním dovednostem. Osvojují si jak slušně a neagresivně odvrátit vyhrocenou situaci, naučí se odmítat i přijímat. Tento typ programů je zaměřen spíše na menší děti, pro ty starší jsou připraveny programy, kdy si v modelových situacích přehrávají sociální role a jsou nahráváni. Tento postup však vyžaduje vyškoleného specialistu a učitele s vysokým taktem a empatií, aby nedošlo ke špatnému sebehodnocení dítěte. Podobnými postupy se žáci učí a prohlubují si schopnosti řešit problémy a krizové situace, snižuje se míra asociálního chování. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 274-275)

Očekává se tedy, že školy a ostatní výchovné instituce s pomocí rodičů budou systematicky a důsledně vytvářet podmínky pro to, aby se žáci naučili objektivně rozhodovat, navrhovat vhodné možnosti řešení různých situací, umět posoudit důsledky svých rozhodnutí pro sebe i společnost a být za svá rozhodnutí zodpovědní. (Navrátil, Mattioli, 2011, s. 19) "Připravit děti a mládež k objektivnímu rozhodování v ekonomických, sociálních, politických a dalších situacích a k převzetí zodpovědnosti za svá rozhodnutí je ve vztahu k současnosti krok správným směrem." (Navrátil, Mattioli, 2011, s. 19)

"Spolupráce školy a rodiny je proto vysoce důležitá. Nejde však jen o spolupráci pro podporu učení žáka, ale i pro podporu procesu přípravy na život, procesu socializace. Spolupráce mezi školou a rodinou je postavena na oboustranné komunikaci, při níž jsou obě

strany otevřené vnímavé k signálům a sdělením. Funkční a smysluplná komunikace mezi rodiči a pedagogy je prvním krokem k prevenci a eliminaci problémů ve vzdělávání žáků. Stálý kontakt a dobrý vztah mezi učitelem a rodiči přispívá k pokroku žáka, k posilování autority pedagogů i rodičů." (Vojtová, 2008, s. 86)

Na tuto problematiku navazuje i Kraus ve své publikaci. Hovoří o rodině jako o primárním činiteli socializace a škola až poté navazuje na působení a vliv rodiny. Zabývá se tím, jakou roli hraje prostředí ve výchovném procesu, plní funkci situační a výchovnou. Rodina je nezastupitelná v předávání hodnot na další generace a stojí vlastně na začátku rozvoje každého jedince. (Kraus, 2014, s. 59, 76, 79)

„Cílovou skupinou preventivních programů mohou být nejen rodiče, ale i učitelé a lékaři, sociální pracovníci a další profesionálové, kteří se mohou dostat do kontaktu s rodinou, v níž by mohlo dojít k ohrožení dítěte.“ (Matoušek, 2005, s. 37)

Z dalších poznatků můžeme usuzovat, že je naprosto nezbytné, aby rodina plnila svou primární funkci, rodiče spolupracovali se školou a jinými institucemi, a byli ve výchově důslední, čímž mohou výrazně zamezit vzniku problémového chování u svých potomků.

2 CHARAKTERISTIKA ZÁŠKOLÁCTVÍ

Jedním z výchovných problémů, které je nutno řešit, je bezesporu záškoláctví. Chris Kyriacou popisuje, že záškoláctvím netrpí pouze jedinec, který se ho pravidelně dopouští, ale v návaznosti na to i celá společnost, neboť důsledkem toho jsou špatné studijní výsledky a z toho plyne horší uplatnění na trhu práce, př. možné sklony ke kriminální činnosti. Míra záškoláctví naznačuje funkčnost vzdělávacího systému. Někteří žáci mají pocit, že vzdělání nemá smysl, do školy nechodí, je tedy nutné se nad touto situací zamyslet jakými intervenčními prostředky s ní bojovat. (Kyriacou, 2005, s. 44)

Dále se zamýšlí nad pojmy záškolák a záškoláctví. Záškoláctvím se rozumí různé formy nepřítomnosti žáků na školní docházce, ve většině případů se jedná o neomluvené absence a pojmem záškolák označujeme žáka, který nemá pro nepřítomnost ve škole skutečný, legální důvod.

V závislosti na charakteru lze záškoláctví označit za neagresivní porušování sociálních norem. "Záškoláctví bývá spojeno s negativním postojem ke škole, s nepřijetím normy pozitivní hodnoty vzdělání, ale může být i reakcí na prospěchové selhání nebo na šikanu. Někdy je lze charakterizovat jako komplex obranného jednání, jehož cílem je vyhnout se nepříjemnosti, která je dána konfrontací neúspěšného dítěte s lépe prosperujícími spolužáky, požadavky učitele na práci dítěte, nebo očekávanou negativní reakcí rodičů na další špatnou známku. Při hodnocení záškoláctví je třeba zjistit příčinu, která dítě k útěku ze školy vedla, a jaký je jeho postoj ke škole. Dost často jde o děti, u nichž je v důsledku dysfunkční rodinné výchovy vztah k běžným hodnotám a normám celkově změněn." (Vágněrová, 2005, s. 162-163)

Záškoláctví obecně definujeme jako úmyslné zameškávání školního vyučování, kdy se žák z vlastní vůle a většinou bez vědomí rodičů vyhýbá pobytu ve škole a zanedbává školní docházku. Rozlišujeme dvě základní formy záškoláctví: impulzivní, kdy se dítě z náhlého impulzu rozhodne z vyučování odejít; a plánované, kdy žák plánuje odchod ze školy nebo si už dopředu vymýšlí záminky proč do školy vůbec nejít. Záškoláctví se označuje jako projev asociálního chování, jako poruchu chování ho označujeme, až pokud trvá déle než půl roku. (sancedetem.cz, 2016)

Záškoláctví lze chápat také jako únik dítěte od něčeho co mu nevyhovuje nebo ho přímo ohrožuje. Záškoláctví tak působí jako varovný signál, že se nějaký problém vyskytl a dítě neví, jak jej řešit. (zachrannykruh.cz, 2016)

Aby i učitelé mohli na tyto problémy reagovat a mohli žákům pomoci je řešit, měli by být obeznámeni s celkovou situací dítěte, o způsobu jejich výchovného vedení v rodině a být vybaveni nezbytnými dovednostmi. Vedou žáky k tomu, aby v případě potřeby uměli vyhledat další odbornou pomoc. Měli by přispívat k odhalení problémů, tak aby případné opatření přišlo včas a zabránilo se zbytečnému vyhocení situace. Je nezbytná aktivní spolupráce rodičů a učitelů tak, aby ti podporovali a motivovali rodiče v jejich úsilí k účinnému výchovnému vedení a působení na dítě. (Vágnerová, 2005, s. 409)

Lucia Ficová poukazuje na situaci v současné společnosti, kdy se nedává důraz na vzájemnou komunikaci, oporu a spolupráci. Ten je kladen spíše na sebe prosazování a soupeření. Na děti jsou kladeny vysoké nároky ze strany rodičů, školy i celé společnosti a to může negativně působit na rozvoj jejich osobnosti. Popisuje záškoláctví jako problém, kterým netrpí jen samotný žák a jeho okolí, ale následně také celá společnost, protože jeho důsledkem jsou již zmiňované špatné studijní výsledky, horší uplatnění a př. kriminální činnost. Ukazatelem míry záškoláctví může být správná funkce vzdělávacího systému. Žáci pokud mají pocit, že škola nemá smysl, tak tam nechodí. Je třeba, aby se zodpovědné osoby zamyslely nad intervenčními prostředky a usilovaly všemi způsoby, aby se tito žáci neocitli mimo zájem společnosti. Charakterizuje záškoláctví z pohledu několika autorů. Ale tyto vymezení mají jeden společný ukazatel, neomluvená absence žáka na vyučování, o kterém v konečném důsledku rozhoduje třídní učitel. Zabývá se jeho právy a povinnostmi ve vztahu k danému problému. Zaměřuje se na záškoláctví z pohledu legislativy. Na základě analýzy rozděluje záškoláctví do tří kategorií, způsobených problémy v rodinném prostředí, ve škole a v souvislosti s trávením volného času. (Ficová, 2011, s. 6-11)

Podle Bakošové je záškoláctví v širším smyslu vyhýbání se školní docházce, neomluvená absence žáka ve škole bez ohledu na důvod a četnost. V užším smyslu ho vnímá jako poruchu chování, kdy je vážně narušený vztah dítěte ke školní docházce a učení. Poukazuje na problémy, které se u dítěte mohou vyskytnout. (Bakošová, 2006, s. 123)

Kačáni ve své publikaci uvádí, že záškoláctví je spojené se snahou žáka vyhnout se nepříjemným školním situacím, proto se zcela záměrně výuce vyhýbá. Podle něj je tedy zřejmé, že záškoláctví je neomluvená absence, která vzniká právě v důsledku nepříjemných školních situací a řadí ho mezi poruchy chování, které narušuje vytváření adekvátních sociálních vztahů. (Kačáni, 2004 cit. podle Ficová, 2011, s. 206-207)

Emmerová o záškoláctví hovoří jako o situacích, kdy žák záměrně vynechává školní docházku. Vnímá ho jako poměrně rozšířenou poruchu chování, kdy se žáci úmyslně snaží vyhnout školním povinnostem. Podle ní jde o porušení základního pravidla, role žáka, kdy jeho hlavní povinností je chodit do školy. Záškoláctví charakterizuje jako vyhybavou reakci, snahu vyhnout se nepříjemným situacím ve škole, např. strach ze zkoušek nebo šikanování. Podle Emmerové může záškoláctví vzniknout v důsledku nevhodného využití volného času dětí. (Emmerová, 2008, s.3)

2.1 Kategorie záškoláctví

Mezi základní kategorie záškoláctví patří: pravé záškoláctví, záškoláctví s vědomím rodičů, záškoláctví s klamáním rodičů, útky ze školy a odmítání školy. Výše zmíněnými tématy se zabývá ve své publikaci Chris Kyriacou. Pravé záškoláctví popisuje zcela jednoduše jako nepřítomnost žáka ve škole s tím, že rodiče si myslí, že školu navštěvuje. Oproti tomu záškoláctví s vědomím rodičů znamená, že žák do školy nechodí, rodiče o tom ví a žáka omluví, i když k tomu není žádný vážný a oprávněný důvod. Dalším případem je záškoláctví s klamáním rodičů, kdy žák přesvědčí rodiče o tom, že je nemocný a rodiče jej omluví, aniž by se dozvěděli, že ve skutečnosti nevolnost či nemoc pouze předstíral. Jinou kategorií jsou útky ze školy, někdy se nazývá interním záškoláctvím, kdy žák se ve škole objeví, zapíše si docházku, na část výuky odejde a poté se zase vrátí. Závažnějším problémem však je odmítání školy. Podrobněji se s ním seznámíme v další kapitole o příčinách záškoláctví. (Kyriacou, 2005, s. 45)

Bakošová se své knize uvádí devět typů záškoláctví, které rozlišíme podle možných příčin, jež dítě k záškoláctví vedou. Prvním je záškoláctví jako porušení sociální normy, tím rozumíme povinnost dítěte chodit do školy a také povinnost rodičů na jeho účast na výuce dohlédnout. Druhým je záškoláctví jako reaktivní akt, kdy mají strach z neúspěchu a řeší ho únikem, útekem ze školy, často nepromyšleným. Třetím je záškoláctví jako zábava, typické pro dospívající mládež, kdy tráví čas venku s kamarády nebo např. v hernách. Čtvrtým typem je záškoláctví jako výbuch, kdy dlouhodobou frustraci řeší žák útekem. Pátým je záškoláctví u dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, kdy rodiče s nízkým vzděláním nedohlíží na školní docházku svých dětí, místo školní docházky děti využívají k pomoci v domácnosti atd. Šestým je záškoláctví u celkově problémových dětí, mající konflikty se spolužáky, prospěchem s příčinou často ve špatném vztahu s rodiči. Sedmým je

záškoláctví jako reakce na složitou životní situaci. Dalším typem je záškoláctví jako motiv prožít něco příjemnějšího, bývá i u dětí s dobrým prospěchem. Posledním typem záškoláctví podle Bakošové je záškoláctví jako individualizující úzkost, u dětí, které nechtějí chodit do školy, objevují se u nich psychosomatické či psychické potíže. (Bakošová, 2006, s. 19,122-123)

V povědomí veřejnosti se vyskytuje několik nepravd o záškoláctví. Tak především to, že záškoláci jsou děti líné a vyznačují se nízkým intelektem. Není tomu tak. Jsou naopak velice pracovití, jsou však nejistí a setkali se s vlastními neúspěchy ve škole, naopak pozitivní hodnocení není vždy spojeno jen s jejich studijními úspěchy. Další nepravdou je, že hlavním důvodem záškoláctví je nezájem žáků o vzdělávání. Výzkumy však ukazují, že je to spíše z důvodu jejich obavy z nesplněných školních povinností. Dále bývá záškoláctví popisováno jako skupinové, spojené s touláním s kamarády venku. Opak je pravdou. Záškoláci více času tráví doma. Většina rodin se domnívá, že v jejich rodině se to stát nemůže. Naopak, záškoláctví se může objevit v každé rodině. Někteří lidé si myslí, že záškoláctví se zbytečně dramatizuje, protože tu přece bylo vždy. Skutečností je, že tu sice bylo, ale zvýšila se tolerance k němu, a snížila se jeho kontrola. (zachrannykruh.cz, 2016)

2.2 Příčiny záškoláctví

Příčiny záškoláctví lze hledat u kategorie žáků, kteří odmítají školu. Do té patří ti žáci, kteří se tak bojí školy, že jen představa, že by do ní měli jít, je děsivá. Vznikají u nich psychické potíže, poruchy pramenící z problémů ve škole, z vědomí či jen pocitu, že učivo nezvládají, je pro ně náročné. V některých případech mají obavu ze šikanování. To vše může vyvolat školní fobie až deprese. Na rozdíl od pravých záškoláků se však nesnaží svou absenci před rodiči utajit. Zodpovědní pracovníci, např. výchovní poradci by měli navrhnout určitý typ odborné intervence. Totiž hranice mezi psychicky narušenými žáky a těmi, kteří jen předstírají a do školy chodit nechtějí, není zcela jednoznačná. Některé studie se zabývaly důvody, proč žáci nechtějí do školy chodit, a mimo již uvedené je možné zmínit také atmosféru ve škole. Dále to, že měli problémy s některými učiteli, nelíbily se jim osnovy, o kterých si myslí, že už jim nemají co nabídnout a hodiny pro ně nebyly tudíž zajímavé anebo naopak práce v hodinách byla náročná. (Kyriacou, 2005, s. 45-57)

„Klima třídy, které učitel navodí, může mít zásadní vliv na motivaci žáků a jejich postoj k učení. Proto jsou učitelovy dovednosti uplatňované při vytváření kladného klimatu třídy velmi důležité.“ (Kyriacou, 1996, s. 79)

Záškoláctví je všeobecně známý fenomén, který může mít různé příčiny. Při pátrání po těchto příčinách hraje roli věk dítěte a je třeba rozlišovat, jaký motiv ho k záškoláctví vedl. Mimo již zmíněné příčiny můžeme uvést i mnohé další jako např. problémy vyplývající ze specifických poruch učení a chování, ADHD nebo zdravotního handicapu. Motiv můžeme nalézt ve strachu dětí ze střetu s vysokými nároky jak školy, tak rodičů a uvědomění si vlastní neúspěšnosti žáků. Rodiče mají často odlišné představy o budoucnosti svých dětí, nutí je ke studiu oboru a předmětů, o které nemají zájem. Při možné kombinaci různých příčin se záškoláctví u žáka opakuje, dítě se zaplétá do problémů a lží. Následuje obtížné začlenění do kolektivu třídy, problémové vztahy ve třídě a zhoršování prospěchu. Omezené sociální kompetence dítěte můžou způsobit, že si dítě neosvojilo takové vzorce chování v komunikaci a vztazích, kdy se mu nedaří navazovat rovné vztahy s vrstevníky, prosadit se ve skupině, nerozumí chování ostatních a ani jeho chování není srozumitelné pro ostatní. Příčiny záškoláctví můžou být spojeny s negativním vztahem ke škole, ale také s výchovným přístupem a celkovou atmosférou v rodině. Je třeba si vždy včas přiznat, že je třeba chyby napravit, zjistit důvody, které dítě k záškoláctví vedlo, pochopit je a podat dítěti pomocnou ruku. Odstranění příčin záškoláctví může být dlouhodobý proces a vyžaduje zapojení všech zúčastněných vedoucí k aktivnímu řešení dané situace. (sancedetem.cz, 2016)

Rodinné i školní prostředí má zásadní vliv na rozvoj osobnosti každého jedince a je proto žádoucí, aby měly děti ke škole kladný vztah a v rodině odpovídající zázemí.

2.3 Využití volného času dětí jako prevence záškoláctví

Na využití volného času dětí a celou tuto problematiku se lze dívat z několika různých pohledů. Děti mají volného času relativně dost a společnost, především však rodiče by měli mít zájem na tom, jak tento svůj čas tráví. Způsob využívání volného času dětí je ovlivněn sociálním prostředím, především rodiče slouží dětem jako příklad. Mnohdy negativním, kdy sami volný čas neumí využít a o volný čas svých dětí se příliš nezajímají. Škola a jiné zařízení mohou tyto nedostatky částečně kompenzovat, ale i přesto hrozí ovlivnění dítěte vrstevnickou skupinou a tím možný výskyt problémového chování. Nelze se domnívat, že výchovu ve volném čase dětí zajistí plně rodina. To není zcela možné kvůli nedostatku

času, potřebného vybavení a odborné kvalifikace. Děti mohou navštěvovat a realizovat se např. ve školních družinách, klubech, střediscích volného času, domech dětí a mládeže, v uměleckých či jazykových školách a jiných zařízeních. Pro dosažení úspěchu je žádoucí, aby se děti těchto volnočasových aktivit účastnili dobrovolně, aktivně a ty byly pestré, zajímavé a orientované na sociální kontakt a komunikaci. Tak, aby došlo k prevenci sociálně patologických jevů a případné integraci problémových dětí. Bohužel existují tendence k rušení institucí zajišťující výchovu mimo vyučování, což není vhodné. Podceňování nebo naopak velký důraz na využití volného času není správný, je dobré najít rovnováhu mezi povinnostmi a volným časem a ukázat to svým dětem. Ukazuje se, že prevence je vždy levnější a účinnější než převýchova a napravování již způsobených chyb. A to platí nejen u záškoláctví. (Pávková a kol. 2002, s. 14-125)

„Absence pozitivních sociálních vazeb, nedostatek citu, pocit, že se o mne nikdo nezajímá a nikdo o mne nestojí, opakované neúspěchy ve škole, dlouhotrvající pocit nudy – to jsou vlivy, které formují jedince, s nimiž lze posléze snáze manipulovat a kteří často hledají a nalézají možnost seberealizace v sociálně závadném prostředí.“ (Pávková a kol., 2002, s. 16)

I další autor, Břetislav Hofbauer říká, že prvotním prostředím formujícím volnočasový život a výchovu je rodina a vliv na další vývoj má naplnění a realizace volného času přímo v rodině. I zde preferuje dobrovolnou účast dětí na volnočasových aktivitách jak v rámci školy, ve střediscích volného času a ve spolupráci s rodinou a klade důraz na rozvíjení předpokladů a nadání dětí k daným činnostem a na plnění funkce vzdělávací, oddechové či sociálně-preventivní. Součástí každodenního života se stala média a jiné formy komunikace, která informují a pomáhají různá prostředí spojovat. Přináší s sebou spoustu negativních vlivů, hlavně z nevhodně zvolených pořadů či volně dostupných informací. Na takto pasivně trávený volný čas nutno také reagovat a učit děti vhodně média využívat. (Hofbauer, 2004, s. 56-136)

Ján Danek říká, že jedině ucelená, systematická výchova a spojení všech výchovných činitelů jako je škola, rodina i volnočasové organizace, vede v procesu výchovy k utváření vztahů, morálky a upevňování hodnot, chápání života a poslání v něm. Prvním výchovným činitelem je v životě dítěte rodina a ta je také celoživotním průvodcem životem a výchova je neoddělitelnou součástí života. (Danek, 2007, s. 3, 73)

I Masaryk ve své knize hovoří o rodině, vztazích a výchově. „Já bych to shrnul tak: dítěti je první a hlavní školou rodina: a rodina, to se rozumí, ta mívá vychová a vyučívá dítě, co mu přikazuje nebo zapovídá – u nás je ve všem, i v rodině příliš mnoho kázání – jako spíš tím, co dítě doma vidí. Tedy jací jsou rodiče, matka i otec, jaký mají poměr k sobě a okolí, to má největší vliv na dítě.“ (Masaryk, 1990, s. 125) Dále se zamýšlí nad tím, že pokud je dítě už doma, v rodině svědkem hádek, neúcty a hrubosti, jaký z něho potom vyroste člověk.

Z výše uvedených informací vyplývá, že je vhodné nejen v rámci prevence záškoláctví propojit účast rodiny, snahu školy a aktivně využitý volný čas pro další rozvoj dětí a jejich pozitivní vztah k dalšímu vzdělání vhodné pro budoucí profesi a způsobu trávení volného času pro následující aktivní život.

2.4 Legislativní ukotvení

"Sociálně - právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, na jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným a duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním." (Osobod.cz, 2016) Závažné výchovné problémy, problémové chování a v našem případě záškoláctví řeší a touto problematikou se zabývá několik institucí. V první řadě jsou to rodiče, jelikož za nezletilé dítě zodpovídají, jejich povinností je dohlédnout na pravidelnou školní docházku dítěte. Postih se netýká jen dítěte, nýbrž především rodičů. Následně se problémem záškoláctví zabývá škola, jelikož povinností žáka je do školy pravidelně chodit a svou případnou nepřítomnost řádně omlouvat. To plyne z ustanovení ze školského zákona č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Ke školní docházce se také váže Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví ČJ.:10 194/2002-14, který vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Povinnosti povinné školní docházky ustanovují také vyhlášky MŠMT č.48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky a vyhláška č.454/2006 Sb., kterou se upravuje vyhláška č.48/2005 Sb. (MŠMT.cz, 2016)

Nepřítomnost nezletilého žáka omlouvají rodiče nebo lékař. Neomluvené absence se řeší na půdě školy, nejprve třídní učitel s rodiči, poté ředitel školy, výchovný poradce. Sociálně - právní ochrana se zaměřuje zejména na děti, jejichž rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, v tomto případě, že zanedbávají školní docházku dle §6 zákona č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Obecní úřad je povinen působit na rodiče, aby plnili svou rodičovskou odpovědnost. Při neplnění těchto povinností, zanedbávání školní docházky, jsou školy a školská zařízení povinni oznámit tyto skutečnosti obecnímu úřadu s rozšířenou působností dle §10 odst.1 a 4 zákona č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. OSPOD (Orbán sociálně - právní ochrany dětí) jsou: Krajské úřady, Obecní úřady, Obecní úřady s rozšířenou působností, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí.(Portal.gov.cz, 2016)

Sociálně-právní ochranou dětí chápeme ochranu práva dítěte na správný vývoj a výchovu, ochranu zájmů dítěte, ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušené funkce rodiny. Pracovníci OSPOD jsou nápomocni rodičům při řešení těchto situací a v této problematice jim mohou poskytnout kontakty na různá odborná pracoviště. I tady opět platí, že soustavná a aktivní spolupráce rodiny, školy a OSPOD vede k zajištění správného, příznivého vývoje dítěte a jeho socializace.

Pro doplnění uvádíme stručnou charakteristiku dotazovaných respondentů. Profese pedagoga je jeden ze základních prvků výchovně-vzdělávacího procesu. Učitel je ten, kdo pomáhá procesu vzdělávání, předává znalosti, motivuje žáky, rozvíjí jejich morální hodnoty. Výchovný poradce působí na škole jako poskytovatel poradenských služeb spolu se školním metodikem prevence, případně školním psychologem a jejich konzultačním týmem složeným z vybraných pedagogů dané školy. Školní poradenské pracoviště má jasné rozdělení náplně činností všech pracovníků. Výchovný poradce řeší zejména problematiku kariérového poradenství a integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Školní metodik prevence se věnuje oblasti prevence sociálně nežádoucích jevů. Školní psycholog identifikuje žáky s výukovými obtížemi, navrhuje strategie řešení a dále se věnuje metodické podpoře učitelů a zajišťuje krizovou intervenci.

„Poskytování poradenských služeb na školách je zapracováno do vyhlášky 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a následně v její novele Vyhláška č. 116 ze dne 15. dubna 2011, kterou se mění vyhláška

72/2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Řídí se však i řadou dalších zákonů a vyhlášek.“ (Rvp.cz, 2016)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

Bakalářská práce se zabývá problémovým chováním, konkrétně výskytem záškoláctví na základních školách. Pojednává o příčinách a prevenci záškoláctví žáků 2. stupně základních škol. V praktické části této bakalářské práce stanovíme výzkumné otázky, výzkumné cíle. Na základě výzkumného šetření budeme zjišťovat jeho příčiny, analyzovat již praktickou prevenci a další její možnosti pomocí námětů a zkušeností respondentů. Práce obsahuje zpracované výsledky výzkumu, v závěru předkládáme celkové shrnutí výzkumu a doporučení pro praxi.

3.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit pohled odborníků a rodičů na problematiku záškoláctví a za jejich pomoci vytvořit další preventivní programy pro školy.

Díličními cíly výzkumu je:

- zjistit příčiny záškoláctví
- zda má na záškoláctví vliv rodina a výchova, školní prostředí nebo využití volného času dětí
- zjistit stávající způsoby a formy prevence záškoláctví

3.2 Výzkumné otázky

Na základě výzkumných cílů jsme stanovili výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký je pohled odborníků a rodičů na problematiku záškoláctví?

Díličí výzkumné otázky jsou v závorce doplněny čísla otázek z dotazníku:

Jaké jsou příčiny záškoláctví žáků 2. stupně základních škol? (7, 9, 10)

Může mít vliv na záškoláctví školní prostředí? (9, 10)

Lze hledat příčiny záškoláctví v rodině? (7, 8)

Souvisí záškoláctví s využitím volného času dětí? (17)

Jaký způsob a forma prevence záškoláctví je účinná? (18)

Lze zamezit výskytu záškoláctví aktivní spoluprací školy a rodiny? (20)

3.3 Výzkumný soubor a způsob výběru

Výzkumný soubor byl rozdělen na dvě skupiny respondentů. Jednu skupinu respondentů tvoří odborníci, v našem případě pedagogové př. výchovní poradci z daných škol. Zajímali nás jejich pohled, praktické zkušenosti a způsoby řešení - praktikované i navrhované - problémového chování dětí, zejména záškoláctví. Druhou skupinou respondentů tvoří rodiče žáků, abychom zjistili jejich postoje, zkušenosti a názory na tuto problematiku.

Byly vybrány dvě základní školy na území krajského města Zlín. Obě byly vybrány pro svou polohu, jako školy umístěné v centru i mimo centrum města. Je zde zastoupena skupina dětí z venkovského i městského prostředí. Jako výzkumný vzorek byli zvoleni rodiče žáků sedmých tříd 2. stupně základních škol a pedagogové působící na 2. stupni základních škol.

3.4 Technika sběru dat

Jelikož jsme chtěli získat co největší množství dat od většího počtu respondentů, zvolili jsme kvantitativní výzkum a jako techniku sběru dat jsme stanovili dotazník. Dotazníky byly určeny odborníkům - pedagogům a rodičům. Dotazník je součástí přílohy této bakalářské práce.

3.5 Předvýzkum

Před výzkum se uskutečňuje na malém počtu respondentů. V rámci předvýzkumu byl dotazník předložen vzorku rodičů a pedagogů. Jejich odpovědi a případné komentáře měly poukázat na menší nedostatky, nepřesnosti či chyby v dotazníku. Na základě zjištěných informací byl dotazník upraven a přepracován.

Jestliže je před výzkum důkladně proveden, je menší riziko, že následné dotazníkové šetření bude neúspěšné (Chrásková, 2007, s. 175).

4 VLASTNÍ VÝZKUM A ANALÝZA DAT

Výzkum proběhl ve dvou fázích. Nejprve tedy zmiňovaný předvýzkum a poté byly dotazníky předány třídním učitelům žáků 7. tříd základních škol, a jejich prostřednictvím také rodičům žáků, a předali je také svým kolegům. Dotazník obsahoval 23 otázek, z toho 14 uzavřených, 4 polo uzavřené a 5 otevřených otázek. Bylo osloveno 130 respondentů, celková návratnost byla 120 respondentů, z toho 80 rodičů a 40 pedagogů nebo výchovných poradců. Po vyplnění dotazníků byly tyto zpracovány a vyhodnoceny. Byla provedena analýza dat, jejíž výsledky byly použity v závěrečném shrnutí této práce.

4.1 Metody analýzy dat

Metody analýzy dat jsme při jejich zpracování čerpali a postupovali podle metodologie z knihy "*Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*". (Chrásková, 2007) Při zpracování výsledků jsme použili metodu uspořádání dat a sestavení tabulky četností, zaznamenáme relativní i absolutní četnosti, kterou vyjádříme v procentech. Získaná data znázorníme pomocí grafů.

4.2 Analýza dat - vyhodnocení dotazníků

Tato podkapitola se zabývá analýzou dat získaných dotazníkovým šetřením. Výsledky těchto šetření jsou zpracovány do grafické podoby pomocí tabulek četností a grafů, zvláště jsou vyhodnoceny odpovědi rodičů a zvláště odborníků – pedagogů nebo výchovných poradců.

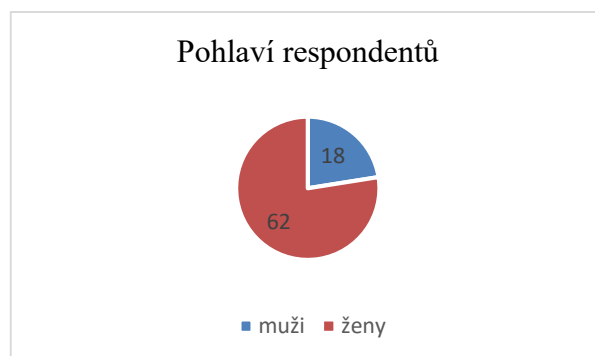
Vyhodnocení otázky č. 1

Otázka č. 1 zjišťovala pohlaví respondentů, kdy jich celkem odpovídalo 120, z toho 80 rodičů a 40 odborníků. V tabulce a grafu na obrázku 1 jsou znázorněni jako respondenti rodiče.

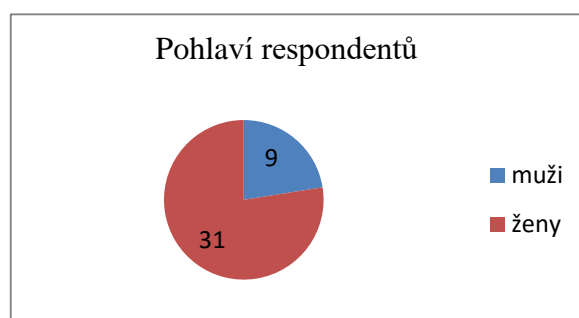
Tabulka 1

Pohlaví - rodiče	AČ	RČ
muži	18	23 %
ženy	62	77 %
Celkem	80	100 %

Obrázek 1

Obrázek 2

Tabulka 2

Pohlaví - odborníci	AČ	RČ
muži	9	22 %
ženy	31	78 %
celkem	40	100 %

V tabulce i grafu na obrázku 2 jsou znázorněni jako respondenti odborníci.

Celkově bylo vyhodnoceno, že výzkumu se zúčastnilo více žen, z řad rodičů 77 % a odborníků 78 %, oproti tomu mužů bylo zastoupeno poměrně méně, z řad rodičů 23 % a odborníků pouze 22 %.

Vyhodnocení otázky č. 2

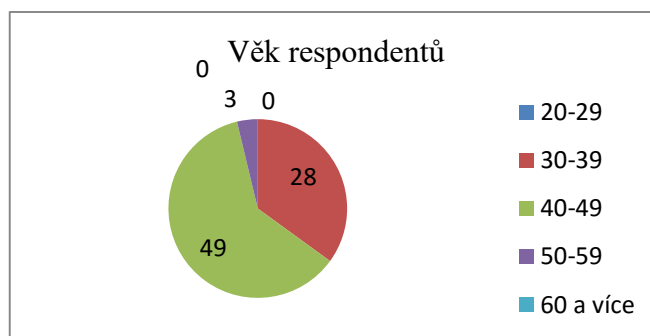
Otázka č. 2 zjišťovala věk respondentů. V tabulce i grafu na obrázku 3 je zobrazen věk rodičů a v tabulce i grafu na obrázku 4 je zobrazen věk odborníků.

Tabulka 3

věk	AČ	RČ
20-29	0	0 %
30-39	28	35 %
40-49	49	61 %
50-59	3	4 %
60 a více	0	0 %
Celkem	80	100 %

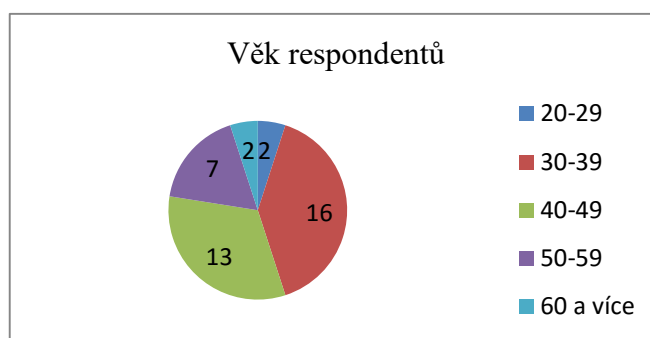
Obrázek 3

Tabulka 4

věk	AČ	RČ
20-29	2	5 %
30-39	16	39 %
40-49	13	33 %
50-59	7	18 %
60 a více	2	5 %
celkem	40	100 %

Obrázek 4

Z výsledků vyhodnocení otázky č. 2 vyplývá, že rodičů je zastoupeno nejvíce ve věku 40-49 let a to 61 %. Odborníků je zastoupeno nejvyšší procento ve věku 30-39 let a to 39 %.

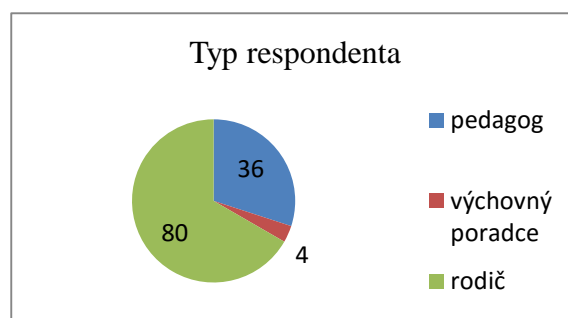
Vyhodnocení otázky č. 3

Otázka č. 3 specifikuje, zda je respondentem pedagog, výchovný poradce nebo rodič.

Tabulka 5

	AČ	RČ
pedagog	36	30 %
výchovný poradce	4	3 %
rodič	80	67 %
celkem	120	100 %

Obrázek 5

Jak bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, do výzkumného šetření se zapojilo 67 % rodičů, 30 % pedagogů a pouze okrajově 3 % výchovných poradců.

Vyhodnocení otázky č. 4

Výsledky šetření otázkou č. 4 potvrzují v tabulce i grafu na obrázku 6, že respondenty byli rodiče žáků 2. stupně základní školy a v tabulce a grafu na obrázku 7 jejich pedagogové. Nejvíce bylo zastoupeno rodičů žáků 7. tříd základní školy, na které byl tento výzkum zaměřen a to 96 %.

Tabulka 6

	AČ	RČ
6. třída	0	0 %
7. třída	77	96 %
8. třída	1	1 %
9. třída	2	3 %
celkem	80	100 %

Obrázek 6

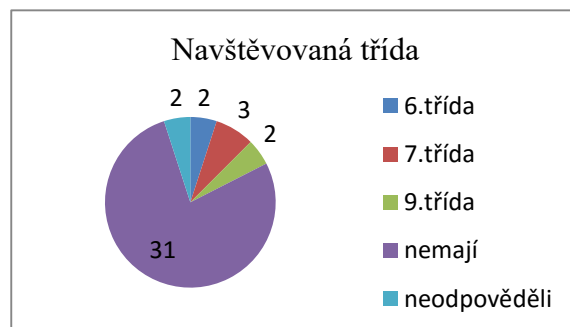

V tabulce a grafu na obrázku 7 jsme zaznamenali, že někteří pedagogové jsou zároveň i rodiči dětí, které navštěvují základní školu (celkem v 18 %), ale někteří buď nemají děti vůbec anebo jejich děti 2. stupeň základní školy nenavštěvují (77 %).

Tabulka 7

	AČ	RČ
6. třída	2	5 %
7. třída	3	8 %
9. třída	2	5 %
nemají	31	77 %
neodpověděli	2	5 %
celkem	40	100 %

Obrázek 7

Vyhodnocení otázky č. 5

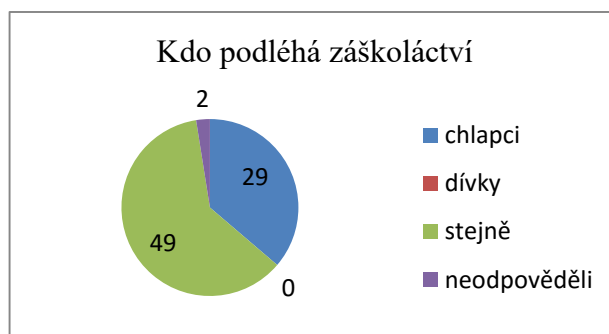
Tato otázka zjišťuje názor dotazovaných na skutečnost, kdo podle jejich názoru více podléhá záškoláctví, zda chlapci, dívky nebo podléhají stejnou měrou.

V tabulce a grafu na obrázku 8 jsou znázorněny odpovědi rodičů. Z jejich odpovědí vyplývá, že mezi rodiči převládá názor o záškoláctví stejnoměrně rozložený mezi chlapce i dívky a to v 61 % a dle pohledu 36 % rodičů podléhají záškoláctví pouze chlapci.

Tabulka 8

	AČ	RČ
chlapci	29	36 %
dívky	0	0 %
stejně	49	61 %
neodpověděli	2	3 %
celkem	80	100 %

Obrázek 8

Tabulka 9

	AČ	RČ
chlapci	7	18 %
dívky	4	10 %
stejně	27	67 %
nevím	2	5 %
celkem	40	100 %

Obrázek 9

V tabulce a grafu na obrázku 9 jsou znázorněny názory pedagogů, kde opět převládá pohled v 67 %, že záškoláctví podléhají chlapci i dívky stejně. Pouze 18 % pedagogů se domnívá, že více chodí za školu chlapci, 10 % z nich si myslí, že záškoláctví více podléhají dívky, 5 % neví. Jeden pedagog se odkázal na průzkumy MŠMT, kde si chtěl informace o této problematice vyhledat.

Vyhodnocení otázky č. 6

Zde jsme zjišťovali, jaký typ záškoláctví z hlediska frekvence na dané škole převládá. Tabulka a následně graf na obrázku 10 ukazují, že převážná většina rodičů a to 83 % neví anebo si netroufá posoudit, jaký typ záškoláctví převládá. 14 % z nich se domnívá, že se vyskytuje jen výjimečně a 3 % si myslí, že se jedná o jednorázové záškoláctví.

Tabulka 10

	AČ	RČ
jednorázové	2	3 %
nepravidelné	0	0 %
opakované	0	0 %
jen výjimečné	11	14 %
nevím, nemohu posoudit	67	83 %
celkem	80	100 %

Obrázek 10

Tabulka 11

	AČ	RČ
jednorázové	4	10 %
nepravidelné	7	17 %
opakované	4	10 %
jen výjimečné	13	33 %
nevím, nemohu posoudit	12	30 %
celkem	40	100 %

Obrázek 11

Oproti tomu, názory pedagogů byly vyrovnanější. 33 % z nich si myslí, že je záškoláctví výjimečným jevem, 30 % neví, 17 % se domnívá, že je nepravidelné. 10 % pedagogů je nazývá jevem opakovaným a jiných 10 % zase jevem jednorázovým.

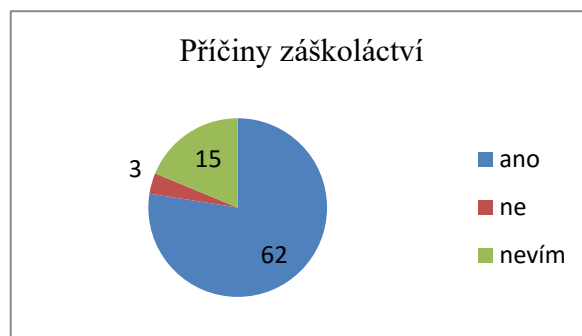
Vyhodnocení otázky č. 7

V následující otázce jsme zkoumali odpovědi, zda lze hledat příčiny záškoláctví v rodinném prostředí. Jak ukazuje tabulka i graf na obrázku 12, většina rodičů a to 78 % z nich se přiklonila k názoru, že ano.

Tabulka 12

	AČ	RČ
ano	62	78 %
ne	3	4 %
nevím	15	18 %
celkem	80	100 %

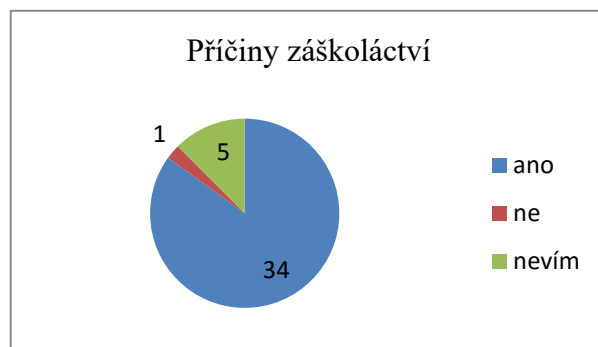
Obrázek 12

Tabulka 13

	AČ	RČ
ano	34	85 %
ne	1	2 %
nevím	5	13 %
celkem	40	100 %

Obrázek 13

Jak ukazuje tabulka a graf na obrázku 13, i názory pedagogů se jeví jako jednoznačné. 85 % z nich by příčiny záškoláctví hledala právě v rodinném prostředí.

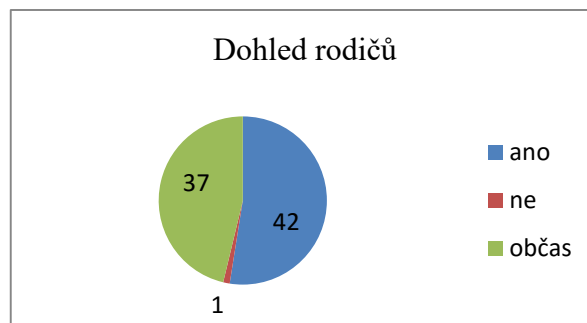
Vyhodnocení otázky č. 8

V další otázce nás zajímalo, zda je zájem a dohled většiny rodičů na školní docházku dostatečný. V tabulce a grafu na obrázku 14 jsme zaznamenali názory 53 % rodičů, že zájem je dostatečný a v 46 % si myslí, že se někteří rodiče zajímají jen občas.

Tabulka 14

	AČ	RČ
ano	42	53 %
ne	1	1 %
občas	37	46 %
celkem	80	100 %

Obrázek 14

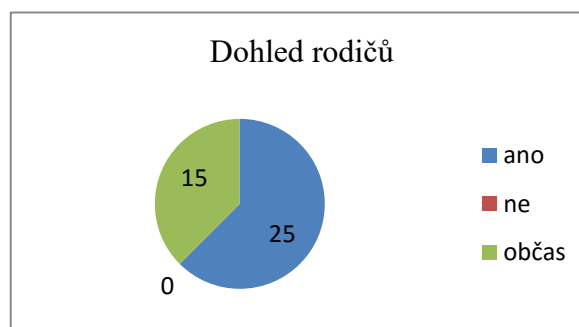

Jak ukazuje tabulka i graf na obrázku 15, pohled pedagogů na tuto otázku je v 62 % ten, že se rodiče o školní docházku svých dětí zajímají dostatečně. 38 % pedagogů si myslí, že se zajímají jen občas.

Tabulka 15

	AČ	RČ
ano	25	62 %
ne	0	0 %
občas	15	38 %
celkem	40	100 %

Obrázek 15

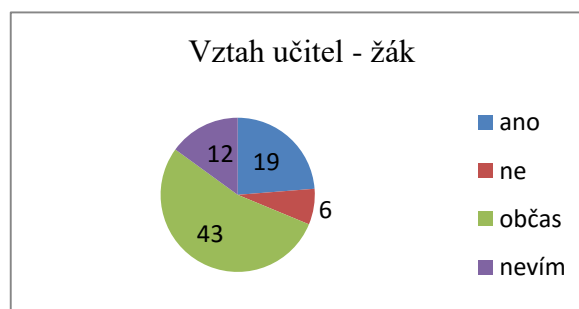
Vyhodnocení otázky č. 9

V další otázce opět pátráme po příčinách záškoláctví. Nyní se ptáme, zda lze hledat jeho příčinu ve vztahu učitele a žáka. Jak ukazuje tabulka i graf na obrázku 16, rodiče si v 53 % myslí, že příčinu lze hledat ve vztahu učitele a žáka jen občas. 24 % si jich myslí, že příčiny ve vztahu hledat lze a 8 % rodičů si myslí, že ne.

Tabulka 16

	AČ	RČ
ano	19	24 %
ne	6	8 %
občas	43	53 %
nevím	12	15 %
celkem	80	100 %

Obrázek 16

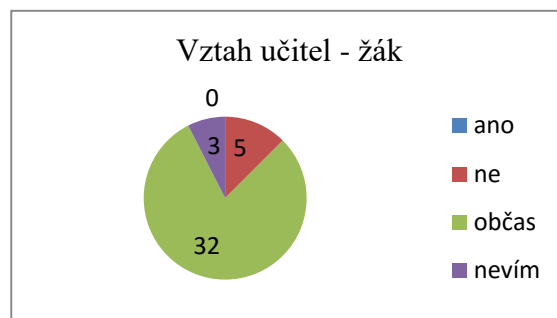

Oproti tomu názor pedagogů je jednoznačnější. Tabulka a graf na obrázku 17 ukazují, že 80 % z nich by příčinu ve vztahu učitele a žáka hledalo jen občas a 12 % pedagogů si myslí, že příčiny záškoláctví v jejich vztahu k žákům hledat nemusíme.

Tabulka 17

	AČ	RČ
ano	0	0 %
ne	5	12 %
občas	32	80 %
nevím	3	8 %
celkem	40	100 %

Obrázek 17

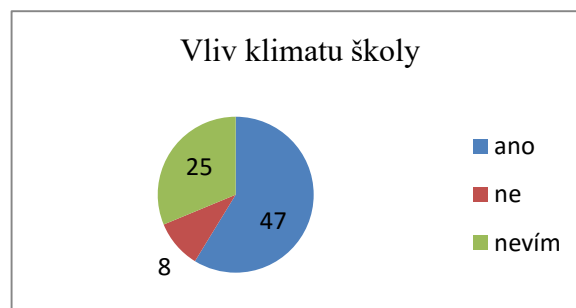
Vyhodnocení otázky č. 10

Následující otázka se zabývá možností, zda může mít vliv na záškoláctví celkové klima školy. A jak výsledky ukazují, tak 59 % rodičů si myslí, že ano. Pouze 10 % z nich si myslí, že celkové klima školy nemůže mít vliv na záškoláctví.

Tabulka 18

	AČ	RČ
ano	47	59 %
ne	8	10 %
nevím	25	31 %
celkem	80	100 %

Obrázek 18

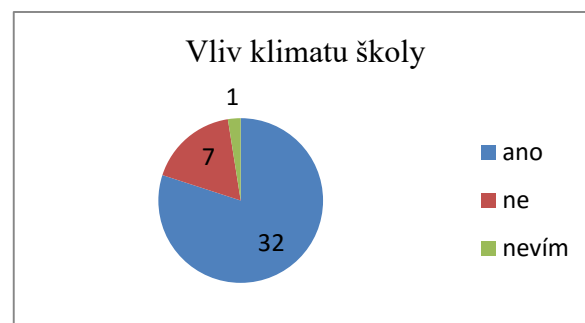

Z výsledných odpovědí u této otázky se jeví názor pedagogů podobný názoru rodičů. 80 % z nich si totiž myslí, že celkové klima školy může mít vliv na záškoláctví. Pouze 18 % pedagogů sdílí názor, že klima školy vliv na záškoláctví nemá.

Tabulka 19

	AČ	RČ
ano	32	80 %
ne	7	18 %
nevím	1	2 %
celkem	40	100 %

Obrázek 19

Vyhodnocení otázky č. 11

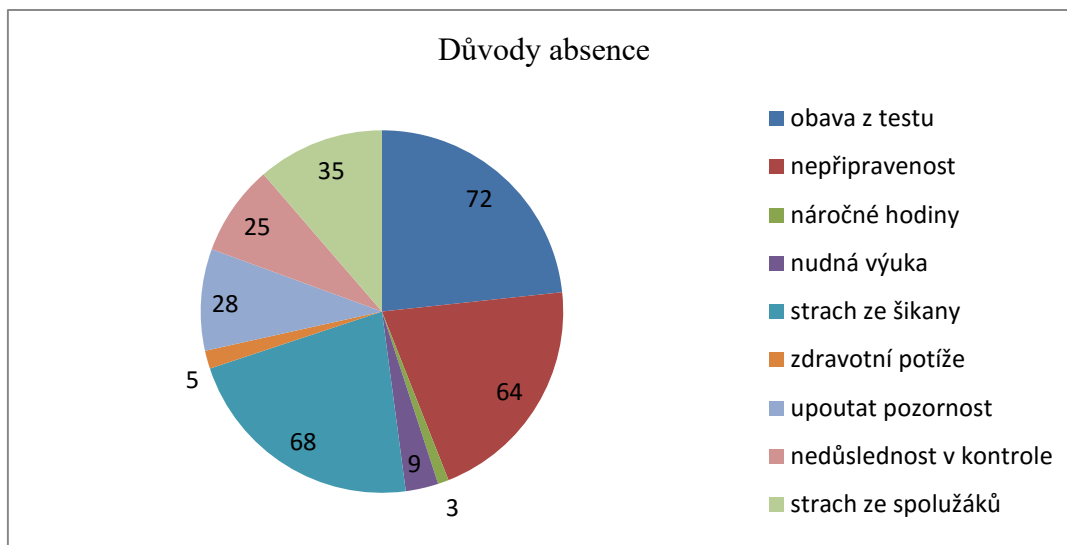
Tato otázka zkoumala, jaké mohou být důvody neomluvené absence. Respondenti mohli vybrat více možností. Jak ukazuje tabulka a graf na obrázku 20, největší shoda v odpovědích byla u možností, kdy rodiče zvolili jako důvody neomluvené absence obavu z testu a zkoušení v 23 %, strach ze šikany v 22 %, nepřipravenost – špatné hodnocení a následný trest doma v 21 %, strach ze spolužáků v 11 %, snahu dětí upoutat na sebe pozornost v 9 %, benevolenci a nedůslednost při kontrole docházky v 8 %, poté následovaly náročné nebo naopak nudné hodiny a jen 2 % rodičů si myslí, že důvodem mohou být zdravotní potíže dítěte.

Tabulka 20

	AČ	RČ
obava z testu	72	23 %
nepřipravenost	64	21 %
náročné hodiny	3	1 %
nudná výuka	9	3 %
strach ze šikany	68	22 %
zdravotní potíže	5	2 %
upoutat pozornost	28	9 %
nedůslednost v kontrole	25	8 %
strach ze spolužáků	35	11 %
celkem	309	100 %

Obrázek 20

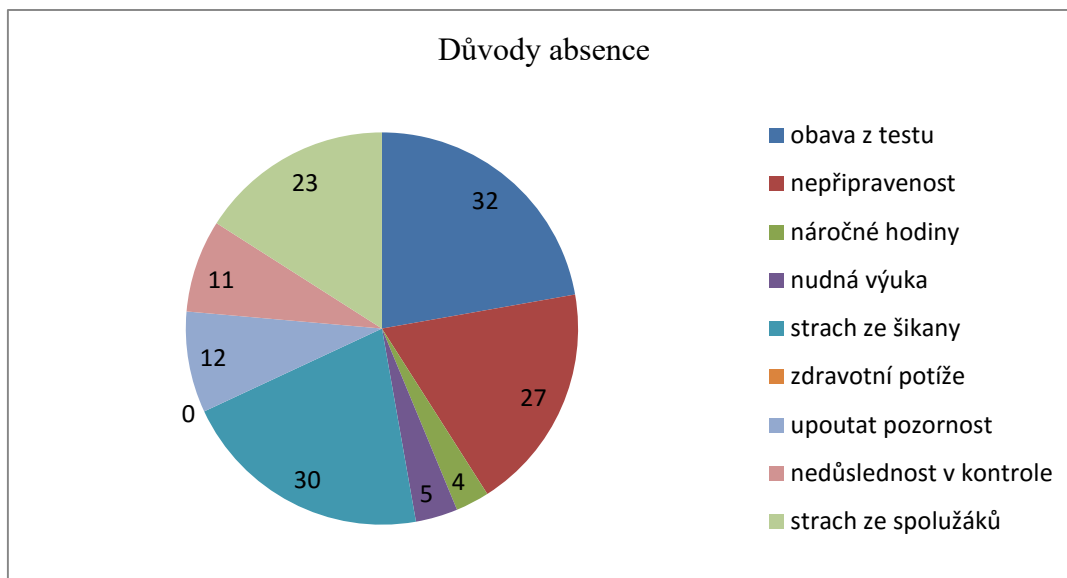

Jak ukazuje tabulka a graf na obrázku 21, nejvyšší shoda v odpovědích pedagogů se velmi blíží shodným odpovědím rodičů. Jako důvody neomluvené absence uvedli obavu z testu a zkoušení v 22 %, strach ze šikany v 21 %, nepřipravenost – špatné hodnocení a následný trest doma v 19 %, strach ze spolužáků v 16 %, snahu dětí upoutat na sebe pozornost, benevolenci a nedůslednost při kontrole docházky v 8 %, poté následovaly náročné nebo naopak nudné hodiny v 3 % a nikdo z pedagogů se nedomnívá, že důvodem neomluvené absence žáků mohou být zdravotní potíže.

Tabulka 21

	AČ	RČ
obava z testu	32	22 %
nepřipravenost	27	19 %
náročné hodiny	4	3 %
nudná výuka	5	3 %
strach ze šikany	30	21 %
zdravotní potíže	0	0 %
upoutat pozornost	12	8 %
nedůslednost v kontrole	11	8 %
strach ze spolužáků	23	16 %
celkem	144	100 %

Obrázek 21

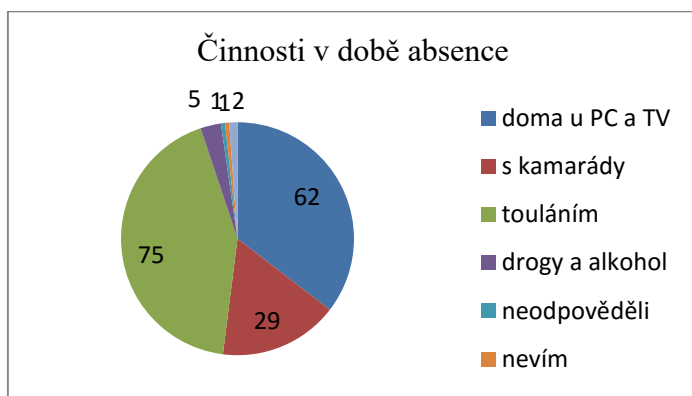
Vyhodnocení otázky č. 12

Další otázkou jsme chtěli zjistit, jakým činností se žáci v době neomluvené školní absence věnují. I tady mohli respondenti vybrat z více odpovědí. Tabulka a graf na obrázku 22 vypovídají o tom, že rodiče se domnívají, že děti, které chodí za školu, tráví nejvíce času a to v 43 % toulání venku, v 35 % tráví čas doma u počítače nebo televize, v 17 % s kamarády. Jen 3 % rodičů si myslí, že užívají drogy nebo alkohol, ostatní neví. Jeden z rodičů napsal, že děti navštěvují v době absence obchodní centra nebo hrají na automatech a jeden z rodičů poznamenal, že s tím nemají zkušenosti a tudíž neví.

Tabulka 22

	AČ	RČ
doma u PC a TV	62	35 %
s kamarády	29	17 %
touláním	75	43 %
drogy a alkohol	5	3 %
neodpověděli	1	1 %
nevím	1	1 %
jiné	2	1 %
celkem	175	100 %

Obrázek 22

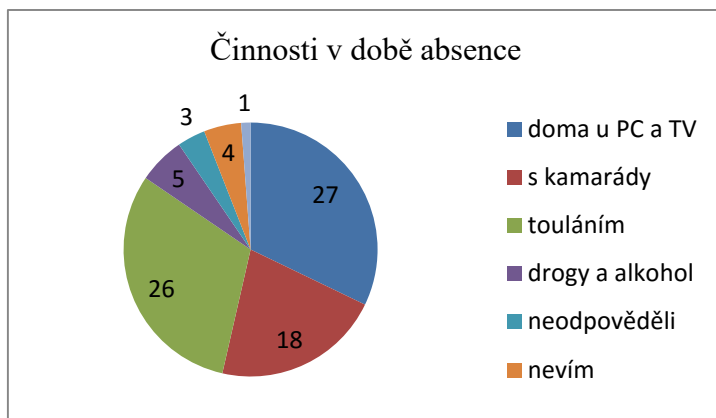

V tabulce a grafu na obrázku 23 sdělovali pedagogové svoje názory na možnosti, které žáci využívají k trávení času v době neomluvené školní absence. Opět vybírali z více možností. A i zde převládá v 32 % čas trávený doma u televize nebo počítače, v 31 % čas trávený touláním anebo s kamarády v 21 %. Možnost, že žáci užívají drogy a alkohol zvolilo pouze 6 % pedagogů, 5 % neví a jeden pedagog si chtěl opět informace zjistit z průzkumů MŠMT.

Tabulka 23

	AČ	RČ
doma u PC a TV	27	32 %
s kamarády	18	21 %
touláním	26	31 %
drogy a alkohol	5	6 %
neodpověděli	3	4 %
nevím	4	5 %
jiné	1	1 %
celkem	84	100 %

Obrázek 23

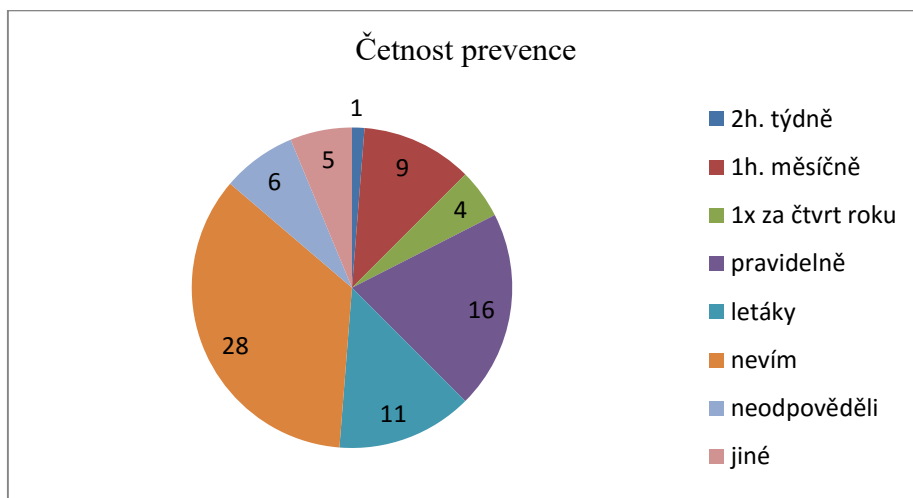
Vyhodnocení otázky č. 13

V následujících otázkách jsme zkoumali možnosti a způsoby prevence záškoláctví. Dotazovali jsme se respondentů, kolik času je věnováno prevenci záškoláctví na dané škole. Z odpovědí rodičů v tabulce i grafu na obrázku 24 je patrné, že nemají mnoho informací o prevenci záškoláctví v dané škole a to v 35 %. 20 % říká, že se ve škole věnují prevenci pravidelně a 14 % rodičů si myslí, že děti naleznou informace na letácích na nástěnkách školy. Dalších 11 % sdělilo, že u nich na škole věnují prevenci záškoláctví hodinu měsíčně a 1x za čtvrt roku 5 %. Neodpovědělo 8 % rodičů a několik z nich nám chtělo sdělit svůj názor, například, že rodiče by měli mít přehled o trávení volného času svých dětí, škola je povinnost a nemají ve svém okolí nikoho, kdo by problém záškoláctví se svým dítětem řešil. Jiní k tomuto tématu neměli co sdělit, protože se o to nezajímali nebo neseťkali a někteří rodiče doufají, že je tématu ve škole věnován dostatek času.

Tabulka 24

	AČ	RČ
2 hodiny týdně	1	1 %
1 hodiny měsíčně	9	11 %
1x za čtvrt roku	4	5 %
pravidelně	16	20 %
letáky	11	14 %
nevím	28	35 %
neodpověděli	6	8 %
jiné	5	6 %
celkem	80	100 %

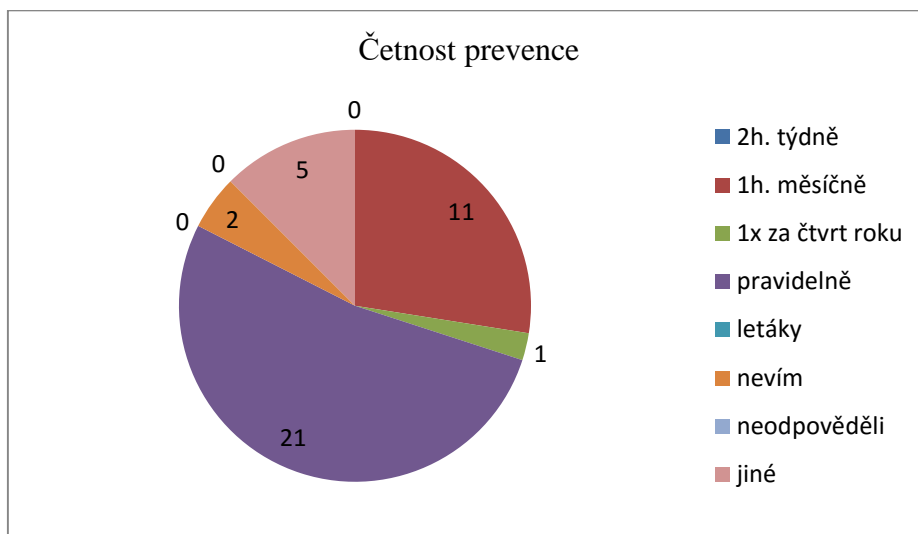
Obrázek 24

Tabulka 25

	AČ	RČ
2 hodiny týdně	0	0 %
1 hodiny měsíčně	11	28 %
1x za čtvrt roku	1	3 %
pravidelně	21	53 %
letáky	0	0 %
nevím	2	5 %
neodpověděli	0	0 %
jiné	5	13 %
celkem	40	100 %

Obrázek 25

Odpovědi pedagogů v tabulce i grafu na obrázku 25 jsou z pochopitelných důvodů konkrétnější. 53 % odpovědělo, že je prevenci záškoláctví ve škole čas věnován pravidelně, a 28 % z nich hovoří o hodině měsíčně. 13 % pedagogů doplnilo konkrétnější informace o praktikované prevenci a to, že na začátku školního roku se žáci seznamují se školním řádem a na pravidelných třídnických hodinách se problematika záškoláctví řeší podle aktuální situace.

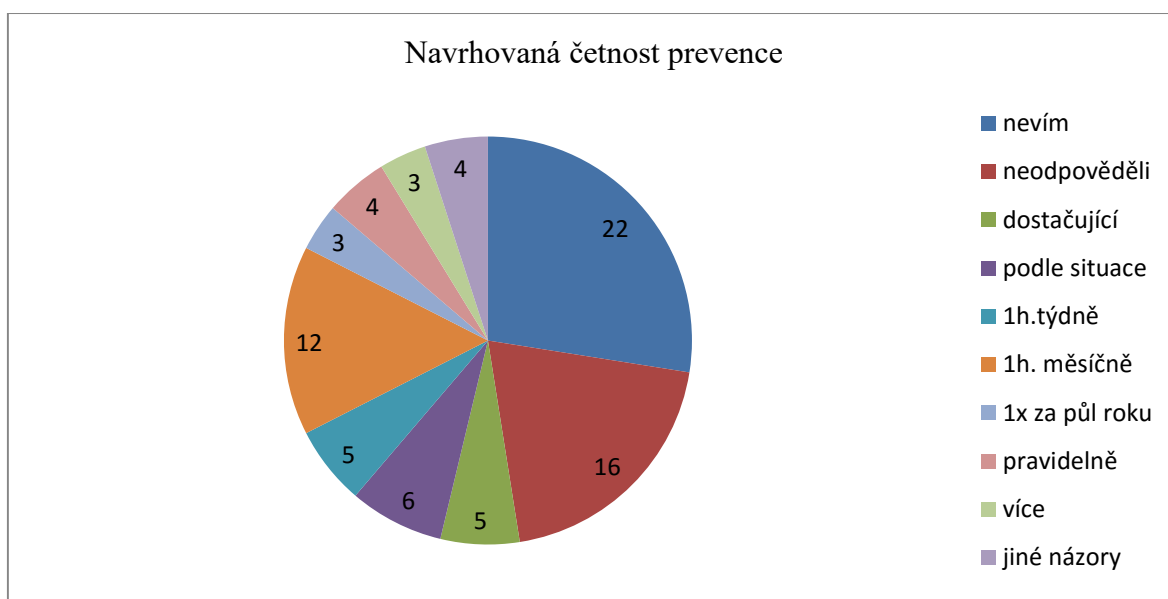
Vyhodnocení otázky č. 14

V této otevřené otázce nás zajímaly názory na to, kolik času by se této problematice mělo ve škole věnovat. Respondenti měli možnost napsat své názory, postřehy a navrhnout podle jejich názoru vhodný čas věnovaný na dané škole prevenci záškoláctví. V tabulce 26 jsou uvedeny nejčastěji se opakující odpovědi.

Tabulka 26

	AČ	RČ
nevím	22	28 %
neodpověděli	16	20 %
dostačující	5	6 %
podle situace	6	8 %
1h.týdně	5	6 %
1h. měsíčně	12	15 %
1x za půl roku	3	4 %
pravidelně	4	5 %
více	3	4 %
jiné názory	4	4 %
celkem	80	100 %

Obrázek 26

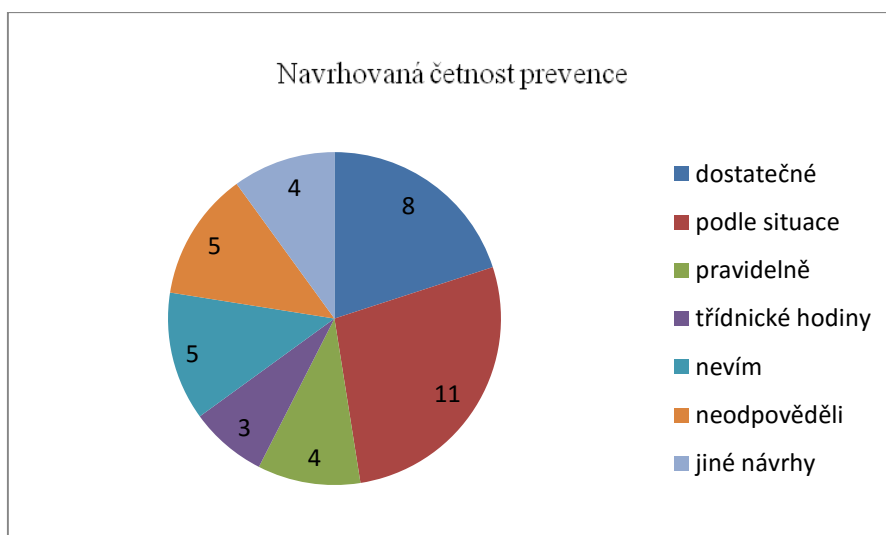
Z odpovědí rodičů v tabulce i grafu na obrázku 26 je patrné, že nejsou moc dobře s problematikou seznámeni anebo se s ní neseťkali a tak buď v 28 % napsali, že neví, a v 20 % neodpověděli vůbec. 15 % rodičů se domnívá, že hodina měsíčně stačí, a 6 % z nich navrhuje hodinu týdně. Ostatní rodiče si myslí, že je čas této problematice ve škole dostačující, případně má být zvýšen podle potřeby a aktuální situace při výskytu záškolác-

tví. Někteří se shodli v názoru, že by pro děti bylo vhodné pravidelné připomenutí a diskuze například na třídnických hodinách, kde by se k tématu mohly také samy děti vyjádřit.

Tabulka 27

	AČ	RČ
dostatečné	8	20 %
podle situace	11	28 %
pravidelně	4	10 %
třídnické hodiny	3	8 %
nevím	5	12 %
neodpověděli	5	12 %
jiné návrhy	4	10 %
celkem	40	100 %

Obrázek 27

V tabulce a grafu na obrázku 27 jsou zaznamenány nejčastěji se opakované odpovědi pedagogů, kde 28 % z nich navrhuje začlenit do výuky diskuze se žáky podle aktuální situace a výskytu záškoláctví na dané škole, 20 % pedagogů považuje čas této problematice věnovaný za dostatečný, 10 % z nich říká, že je prostor prevenci záškoláctví vyčleněn pravidelně, a 8 % navrhuje třídnické hodiny. 12 % neví nebo neodpověděli, a ostatní předložili jiné

návrhy. Někteří se přiklání k názoru, že základem je rodina a jiní souhlasí se začleněním této problematiky do konkrétních vyučovacích hodin.

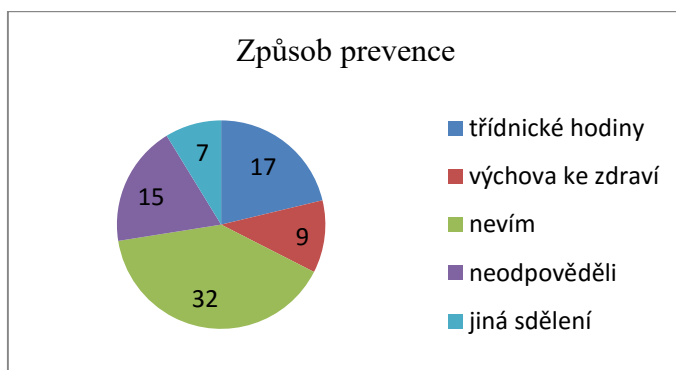
Vyhodnocení otázky č. 15

V další otevřené otázce nás zajímaly konkrétní sdělení jak z pohledu rodičů tak pedagogů jakým způsobem se na dané škole prevenci záškoláctví věnují. Opět jsme do tabulky zaznamenali nejčastější odpovědi.

Tabulka 28

	AČ	RČ
třídnické hodiny	17	21 %
výchova ke zdraví	9	11 %
nevím	32	40 %
neodpověděli	15	19 %
jiná sdělení	7	9 %
celkem	80	100 %

Obrázek 28

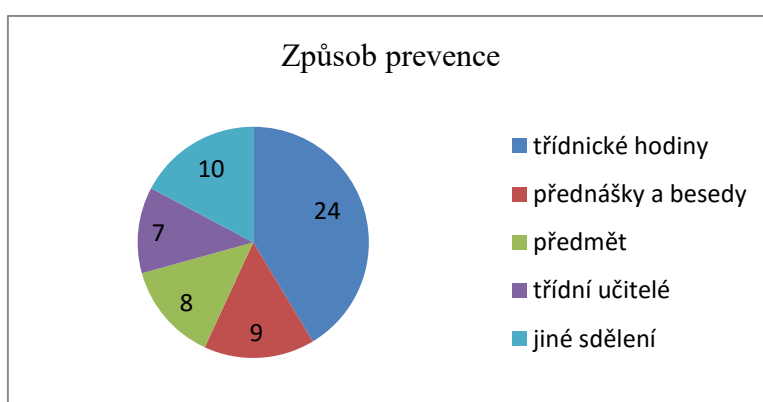

Jak z tabulky i grafu na obrázku 28 vyplývá, že rodiče z 40 % neví, a z 19 % neodpověděli. 21 % rodičů odpovědělo, že na jejich škole se věnují prevenci dostatečně na třídnických hodinách a ve výchově ke zdraví 11 %. Ostatní rodiče sdělili, že děti mají vstřícné třídní učitele, na které se mohou děti s případnými problémy kdykoliv obrátit a většina si myslí, že pokud se problém vyskytne, tak ho na škole řeší.

Tabulka 29

	AČ	RČ
třídnické hodiny	24	41 %
přednášky a besedy	9	16 %
předmět	8	14 %
třídní učitelé	7	12 %
jiné sdělení	10	17 %
celkem	58	100 %

Obrázek 29

Pedagogové využili možnosti otevřené otázky a rozepsali více způsobů prevence využívaný na daných školách. Do tabulky byly zaznamenány nejčastější odpovědi. Z tabulky i grafu na obrázku 29 je patrné, že na školách široce využit prostor pro prevenci, zejména na třídnických hodinách v 41 %, v 16 % na různých besedách a přednáškách, řešení problematiky v 14% v daných předmětech jako je výchova ke zdraví nebo občanská výchova. Následují diskuze s třídními učiteli, školní řád, preventivní programy, videa a letáky, kontrola omluvenek, výchovní poradci a preventisté působící na školách, semináře či komunitní kruh.

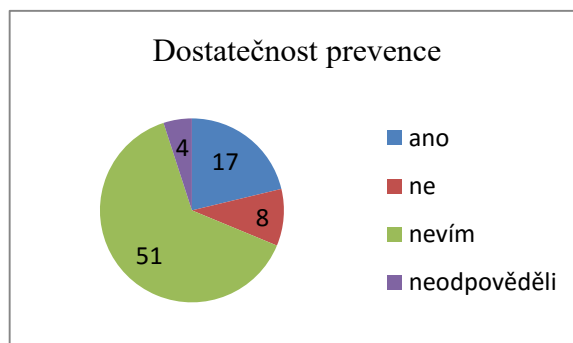
Vyhodnocení otázky č. 16

Následující otázka zjišťuje, zda respondenti považují způsob a čas věnovaný prevenci na školách za dostačující.

Tabulka 30

	AČ	RČ
ano	17	21 %
ne	8	10 %
nevím	51	64 %
neodpověděli	4	5 %
celkem	80	100 %

Obrázek 30

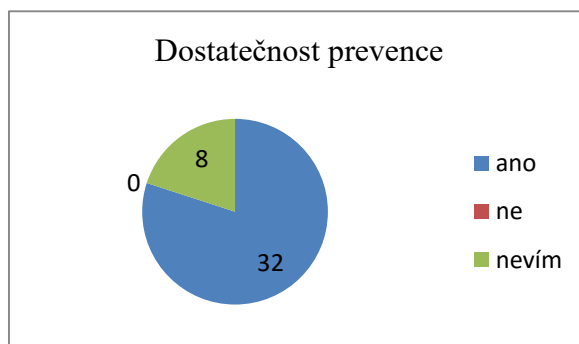

Tabulka a graf na obrázku 30 znázorňuje vyjádření rodičů, a to, že v 64 % neví, zda je způsob a čas prevence na škole dostačující, v 21 % si myslí, že ano a v 10 % ne, ostatní rodiče neodpověděli.

Tabulka 31

	AČ	RČ
ano	32	80 %
ne	0	0 %
nevím	8	20 %
celkem	40	100 %

Obrázek 31

Tabulka a graf na obrázku 31 sděluje odpovědi pedagogů, kdy v 80 % považují způsob i čas věnovaný prevenci za dostatečný a v 20 % neví.

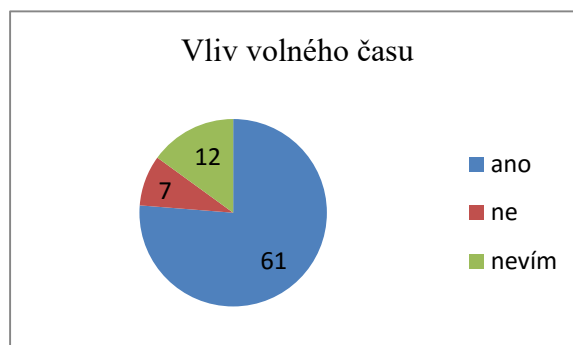
Vyhodnocení otázky č. 17

Další otázka zjišťovala názor rodičů i pedagogů na plnohodnotné využití volného času dětí, a zda toto může ovlivnit jejich přístup k problému záškoláctví. Tabulka a graf na obrázku 32 ukazují, že převážná část a to 76 % rodičů si myslí, že ano, 19 % ne a 15 % rodičů neví.

Tabulka 32

	AČ	RČ
ano	61	76 %
ne	7	9 %
nevím	12	15 %
celkem	80	100 %

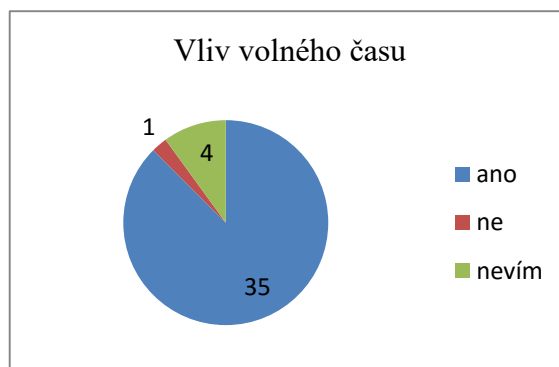
Obrázek 32

Tabulka 33

	AČ	RČ
ano	35	87 %
ne	1	3 %
nevím	4	10 %
celkem	40	100 %

Obrázek 33

Stejně tak tabulka a graf na obrázku 33 znázorňující odpovědi pedagogů ukazují jednoznačný názor a to, že 87 % z nich si myslí, že plnohodnotné využití volného času dětí může ovlivnit jejich přístup k problému záškoláctví, pouze 10 % neví a 3 % má pohled negativní.

Vyhodnocení otázky č. 18

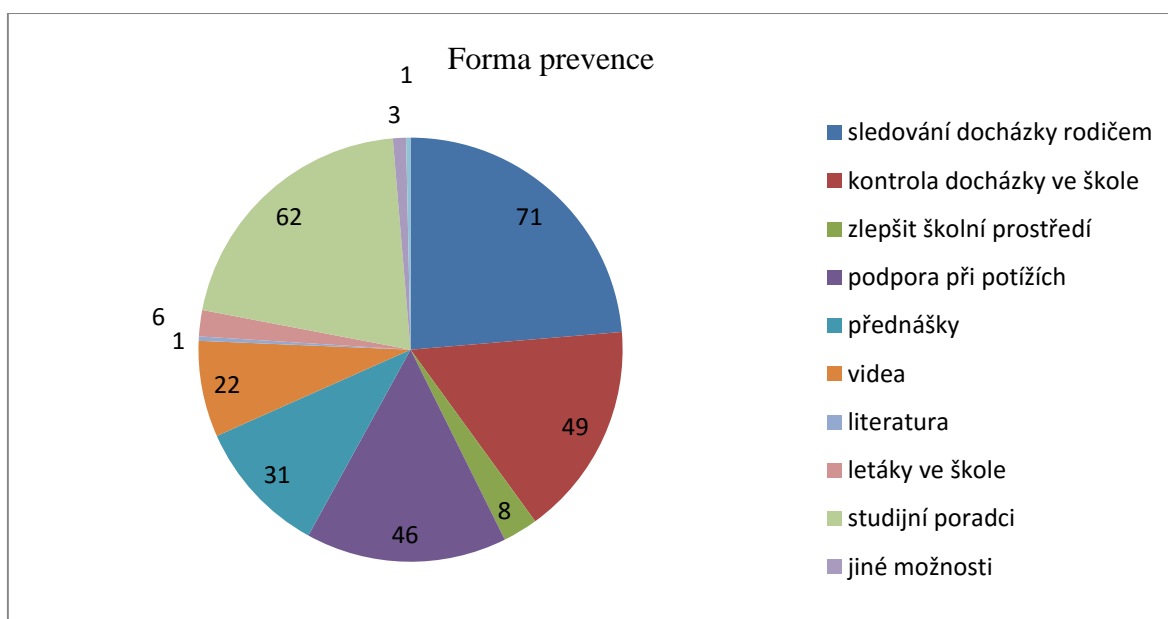
Následující otázka zkoumala, jaké formy prevence připadají jak rodičům, tak i pedagogům nejúčinnější. Respondenti opět vybírali z několika možností a zvolit jich mohli 3-5. Jak vypovídá tabulka i graf na obrázku 34, rodičům se jako nejúčinnější forma prevence jeví v 24 % (71 respondentů) sledování docházky každého žáka právě rodičem a v 22 % (62 respondentů) podpora žáků studijními poradci při problémech s emocemi a chováním. Vyrovnaný názor je na kontrolu docházky na začátku vyučovacích hodin v 16 % (49 respondentů), podpora při studijních potížích v 15 % (46 respondentů) a v 10 % (31 respondentů)

účinnost přednášek a prezentací s danou tematikou ve škole. Okrajově považují za účinné zlepšit školní prostředí, pouštění videí s tematikou, předkládání letáků a postery na chodbách školy. Podle ostatních je důležitá spolupráce rodičů a školy, zájem třídního učitele a především dobré zázemí v rodině, kvalitní učitelé a dobrý systém osvěty ve škole tak, aby to, že půjde za školu, žáka ani nenapadlo.

Tabulka 34

	AČ	RČ
sledování docházky rodičem	71	24 %
kontrola docházky ve škole	49	16 %
zlepšit školní prostředí	8	3 %
podpora při potížích	46	15 %
přednášky	31	10 %
videa	22	7 %
literatura	1	0 %
letáky ve škole	6	2 %
studijní poradci	62	22 %
jiné možnosti	3	1 %
neodpověděli	1	0 %
celkem	300	100 %

Obrázek 34

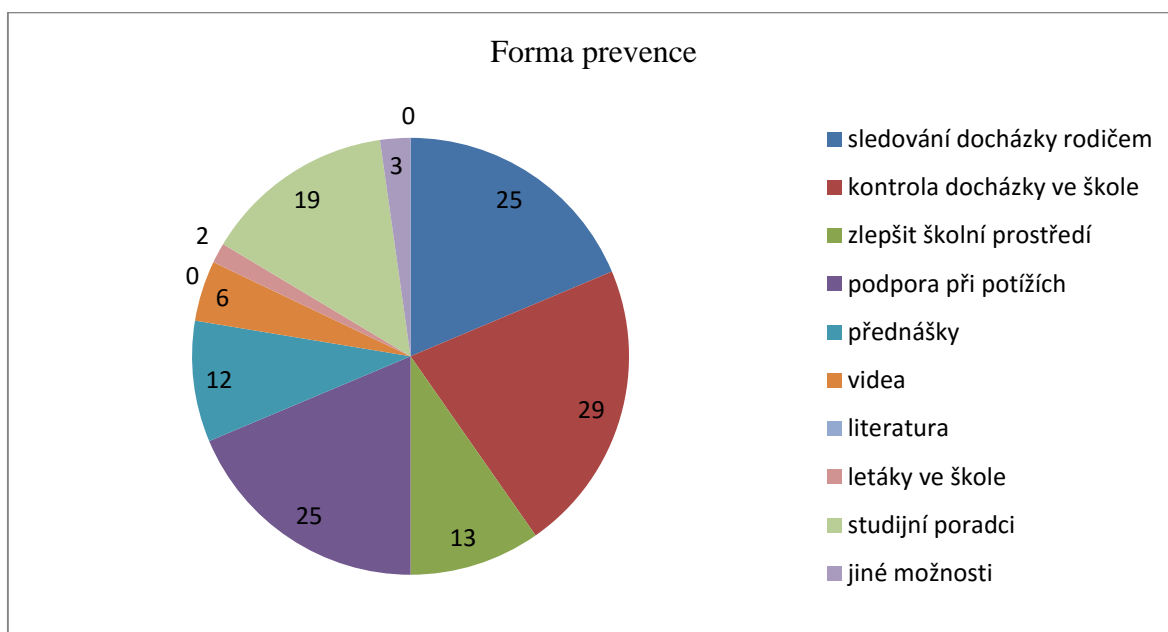
Tabulka a graf na obrázku 35 znázorňuje odpovědi pedagogů. 22 % (29 respondentů) z nich klade důraz na kontrolu docházky na začátku vyučovacích hodin, 19 % 25 (respon-

dentů) považuje za důležité sledování docházky rodičem a podporu při studijních potížích. Velkou roli při prevenci podle pedagogů hrají v 14 % (19 respondentů) studijní poradci a jejich podpora při problémech s emocemi a chováním. Pouze 10 % (13 respondentů) z nich považuje za účinné zlepšit školní prostředí, 9 % (12 respondentů) volí přednášky a prezentace ve škole. Ostatní názory pedagogů směřují stejných směrem jako názory rodičů, a to, že základ je v rodině a dobré klima ve třídě a ve škole celkově ho jen doplňuje.

Tabulka 35

	AČ	RČ
sledování docházky rodičem	25	19 %
kontrola docházky ve škole	29	22 %
zlepšit školní prostředí	13	10 %
podpora při potížích	25	19 %
přednášky	12	9 %
videa	6	4 %
literatura	0	0 %
letáky ve škole	2	1 %
studijní poradci	19	14 %
jiné možnosti	3	2 %
neodpověděli	0	0 %
celkem	134	100 %

Obrázek 35

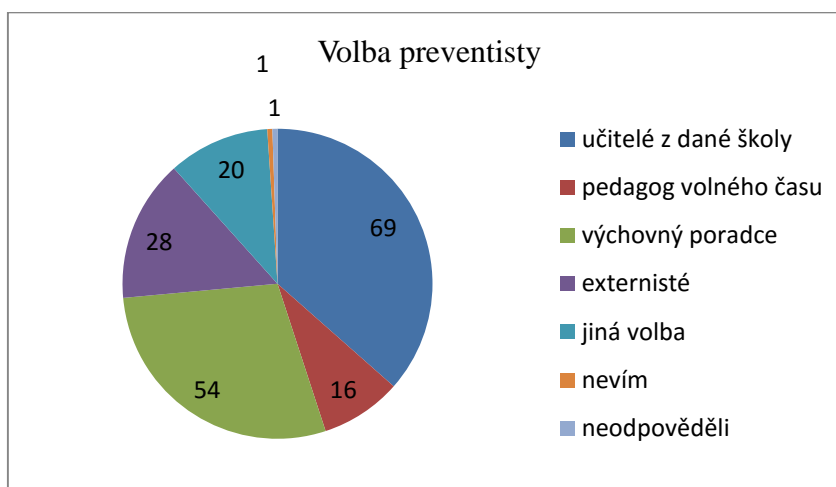
Vyhodnocení otázky č. 19

Následující otázka zjišťovala, kdo se podle rodičů a pedagogů má prevenci ve školním prostředí věnovat. Respondenti měli na výběr z několika možností a mohli jich podle svého zvážení uvést několik, opět uvádíme ty nejčastěji opakované do tabulek. Tabulka a graf na obrázku 36 znázorňuje pohled rodičů. Patří mezi ně v 36 % (69 respondentů) názor, že prevenci ve škole mají provádět učitelé z dané školy a v 28 % (54 respondentů) výchovný poradce. 15 % (28 respondentů) pedagogů říká, že by to měli být externisté, osoby, které žáci neznají. 11 % (20 respondentů) rodičů rozepsalo své názory, jako například, že prevenci by měli řešit rodiče a psychologové. Poradce či metodik školy, který vidí problém z nadhledu a dokáže lépe poradit a rozpoznat chování dětí a jejich problém.

Tabulka 36

	AČ	RČ
učitelé z dané školy	69	36 %
pedagog volného času	16	8 %
výchovný poradce	54	28 %
externisté	28	15 %
jiná volba	20	11 %
nevím	1	1 %
neodpověděli	1	1 %
celkem	189	100 %

Obrázek 36

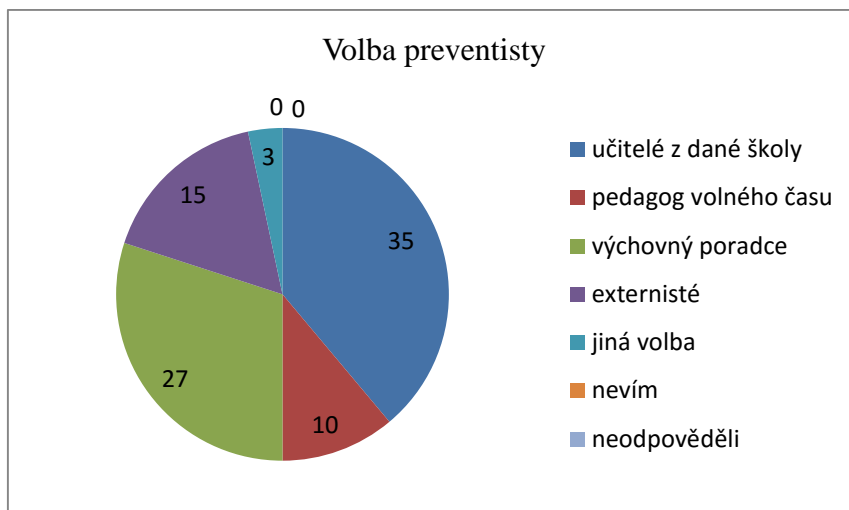
Tabulka a graf na obrázku 37 znázorňuje pohled odborníků, pedagogů z daných škol. I u této otázky se názory rodičů a pedagogů téměř shodují. Ti v 39 % (35 respondentů) odpověděli, že provádět prevenci na škole by měli učitelé a v 30 % (27 respondentů) výchovný poradce. V 17 % (15 respondentů) si myslí, že by bylo vhodné oslovit pro tuto činnost externisty a v 11 % (10 respondentů) by zvolili jako preventivu pedagoga volného času. Ostatní hovoří školním metodikovi prevence a další vidí řešení prevence v rodině.

Tabulka 37

	AČ	RČ
učitelé z dané školy	35	39 %
pedagog volného času	10	11 %
výchovný poradce	27	30 %
externisté	15	17 %
jiná volba	3	3 %
nevím	0	0 %
neodpověděli	0	0 %
celkem	90	100 %

Obrázek 37

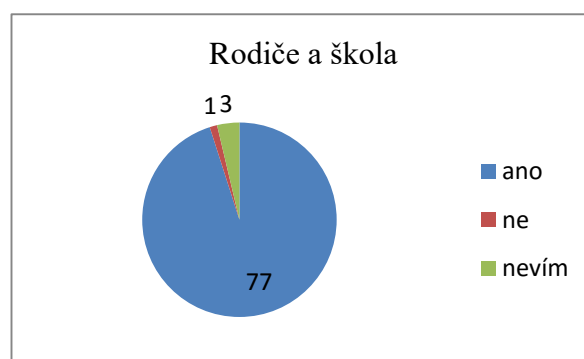
Vyhodnocení otázky č. 20

U této otázky respondenti sdělovali svůj názor, zda může aktivní spolupráce rodičů a školy účinně ovlivnit problém záškoláctví. Tabulka a graf na obrázku 38 znázorňuje v 95 % převažující názor rodičů na účinnost aktivní spolupráce školy s rodiči.

Tabulka 38

	AČ	RČ
ano	77	95 %
ne	1	1 %
nevím	3	4 %
celkem	80	100 %

Obrázek 38

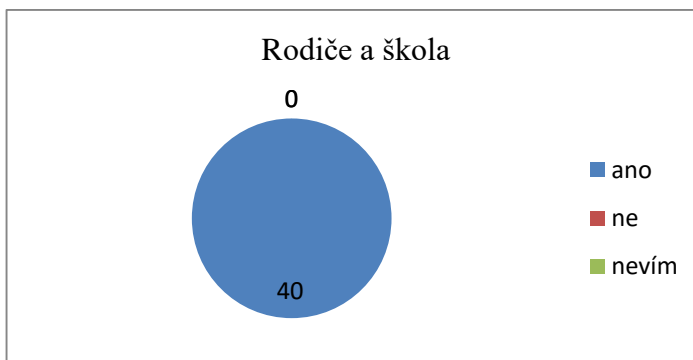
Tabulka a graf na obrázku 39 znázorňuje 100 % shodu v odpovědích pedagogů v pohledu na aktivní spolupráci rodičů a školy, která může účinně ovlivnit problém záškoláctví.

Tabulka 39

	AČ	RČ

Obrázek 39

ano	40	100 %
ne	0	0 %
nevím	0	0 %
celkem	40	100 %

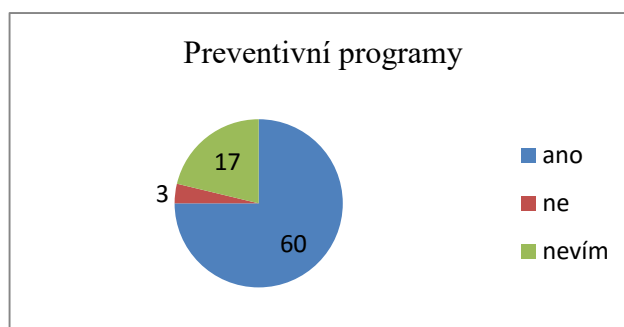
Vyhodnocení otázky č. 21

V otázce následující se respondenti vyjadřovali k tomu, zda má smysl vytvořit pro školy preventivní programy. Jak plyne z tabulky i grafu na obrázku 40, v 75 % rodiče odpověděli kladně, v 21 % nevěděli a jen malá část 4 % v preventivních programech smysl nevidí.

Tabulka 40

	AČ	RČ
ano	60	75 %
ne	3	4 %
nevím	17	21 %
celkem	80	100 %

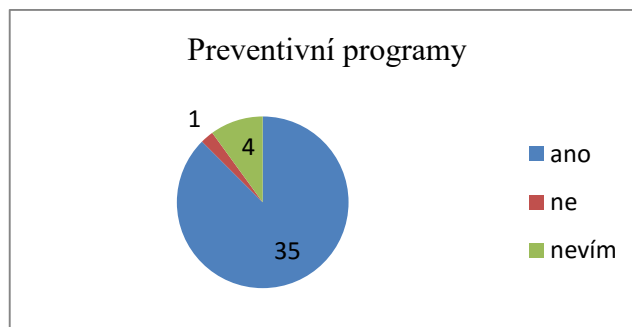
Obrázek 40

Tabulka 41

Obrázek 41

	AČ	RČ
ano	35	87 %
ne	1	3 %
nevím	4	10 %
celkem	40	100 %

Tabulka a graf na obrázku 41 znázorňuje kladný názor pedagogů v 87 %, záporný pouze v 3 % a 10 % z nich se domnívá, že vytvoření preventivních programů ve školách rozhodně smysl má.

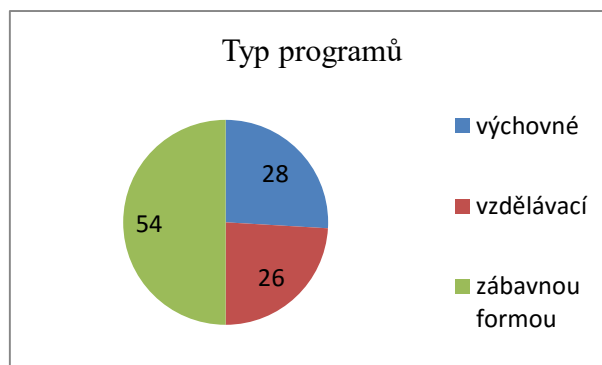
Vyhodnocení otázky č. 22

V následující otázce jsme zjišťovali, jaké typy preventivních programů z hlediska účinnosti má smysl pro školy vytvořit. Respondenti mohli vybrat i více odpovědí ze tří navrhovaných možností. V tabulce a grafu na obrázku 42 rodiče navrhovali typy preventivních programů v 50 % zábavnou formou, v 26 % by měly být výchovného charakteru a v 24 % by měly mít vzdělávací formu.

Tabulka 42

	AČ	RČ
výchovné	28	26 %
vzdělávací	26	24 %
zábavnou formou	54	50 %
celkem	108	100 %

Obrázek 42

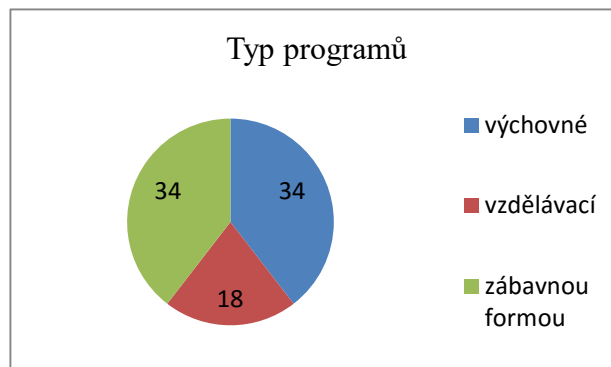

Názor pedagogů je znázorněn v tabulce a grafu na obrázku 43. 40 % upřednostní preventivní programy výchovné, dalších 40 % pedagogů jejich prezentaci zábavnou formou a 20 % formu vzdělávací. Většina odborníků ovšem říká, že tyto programy by měly být kombinací všech těchto metod.

Tabulka 43

	AČ	RČ
výchovné	34	40 %
vzdělávací	18	20 %
zábavnou formou	34	40 %
celkem	86	100 %

Obrázek 43

Vyhodnocení otázky č. 23

V poslední otevřené otázce jsme dali prostor pro názory všech na to, co by se podle jejich pohledu mělo zlepšit nebo změnit, aby se předešlo výskytu záškoláctví.

Většina odpovědí rodičů byla formulována směrem ke kvalitní a pravidelné spolupráci rodiny a školy, otevřené komunikaci rodičů, žáků a učitelů, zvýšit kontrolu dětí, projevat zájem o jejich názory a strávený čas, mít stálý dohled nad šikanou. Záškoláctví zastavit a řešit hned v začátku. Někteří si myslí, že celoplošná osvěta nefunguje, vhodnější je individuální přístup a opravdový zájem všech zúčastněných. Mluvit s dětmi vždy a za všech okolností, na prvním místě je rodina a poté až škola. Dobrá informovanost ve škole je důležitá stejně jako sjednotit třídu tak, aby se nikdo nikomu nevysmíval. Spousta rodičů si také myslí, že by bylo dobré zvýšit pravomoce školy a kompetence učitelů a tím jejich autoritu. Jako důležité považují zlepšit vztahy v rodině, zájem rodičů a zpětnou vazbu škola – rodiče.

Z odpovědí pedagogů vyplývá shoda v tom názoru, že rodiče by se měli svým dětem více věnovat, trávit s nimi volný čas a také ho více vyplnit kroužky a zajímavými aktivitami. Zajímat se o to, co se děje ve škole, mluvit se svými dětmi, důsledně kontrolovat své děti, vědět s kým se stýkají, případnou neomluvenou absenci nekrýt a nechat dítě potrestat. Někteří by zlepšili školní prostředí a zvýšili podporu při studijních potížích a u problémových

žáků zvýšili spolupráci s rodiči. Dle dalších názorů je výskyt záškoláctví minimální a příčina individuální, často souvisí s rodinným prostředím.

4.3 Shrnutí výsledků výzkumu

Hlavním cílem této práce bylo zjistit pohled odborníků a rodičů na problematiku záškoláctví. Dílčími cíli výzkumu bylo zjistit příčiny záškoláctví, zda má na záškoláctví vliv rodina a výchova, školní prostředí nebo využití volného času dětí. A také zjistit stávající způsoby a formy prevence záškoláctví. Na základě dotazníkového šetření jsme získali odpovědi na tyto výzkumné otázky a cíle, které jsme si stanovili.

Hlavní výzkumná otázka zněla jaký je pohled odborníků a rodičů na problematiku záškoláctví. Odpovědi jsou výsledky analýzy výzkumného šetření. Pohledy odborníků - pedagogů a rodičů se v mnohém shodovaly. Především v tom, že základ je v rodině a až poté následuje škola. Je třeba prohlubovat zpětnou vazbu mezi rodiči, žáky a školou. Zlepšit komunikaci a vztahy v rodině, zvýšit důslednost v kontrole docházky a sledování využití volného času dětí, aktivně a smysluplně ho vyplnit a ve škole zajistit aktivní a zábavně – vzdělávací formou možnosti prevence záškoláctví.

Dílčí výzkumnou otázku, jaké jsou příčiny záškoláctví žáků 2. stupně základní školy, odpovídaly otázky č. 7, 9 a 10. V otázce č. 7 jsme zkoumali odpovědi, zda lze hledat příčiny záškoláctví v rodinném prostředí. Jak ukazuje tabulka i graf na obrázku 12, většina rodičů a to 78 % z nich se přiklonila k názoru, že ano. Jak ukazuje tabulka a graf na obrázku 13, i názory pedagogů se jeví jako jednoznačné. 85 % z nich by příčiny záškoláctví hledala právě v rodinném prostředí. V otázce č. 9 opět pátráme po příčinách záškoláctví, a zda lze hledat jeho příčinu ve vztahu učitele a žáka. Jak ukazuje tabulka i graf na obrázku 16, rodiče si v 53 % myslí, že příčinu lze hledat ve vztahu učitele a žáka jen občas. 24 % si jich myslí, že příčiny ve vztahu hledat lze a 8 % rodičů si myslí, že ne. Oproti tomu názor pedagogů je jednoznačnější. Tabulka a graf na obrázku 17 ukazují, že 80 % z nich by příčinu ve vztahu učitele a žáka hledalo jen občas a 12 % pedagogů si myslí, že příčiny záškoláctví v jejich vztahu k žákům hledat nemusíme. Stejněmu tématu se věnovala i otázka č. 10. Zabývala se možností, zda může mít vliv na záškoláctví celkové klima školy. A jak výsledky ukazují, tak 59 % rodičů si myslí, že ano. Pouze 10 % z nich si myslí, že celkové klima školy nemůže mít vliv na záškoláctví. Z výsledných odpovědí u této otázky se jeví

názor pedagogů podobný názoru rodičů. 80 % z nich si totiž myslí, že celkové klima školy může mít vliv na záškoláctví. Pouze 18 % pedagogů sdílí názor, že klima školy vliv na záškoláctví nemá. Z analýzy tedy vyplývá, že příčiny záškoláctví lze hledat v rodinném prostředí, vztahu učitele a žáka i celkovém klimatu školy a to z pohledu rodičů i pedagogů.

Další dílčí výzkumnou otázku, zda může mít vliv na záškoláctví školní prostředí, zkoumaly dotazníkové otázky č. 9 a 10 a výsledky jsou shrnuty v předešlé výzkumné otázce týkající se příčin záškoláctví. Také odpovědi na třetí výzkumnou otázku zda lze hledat příčiny záškoláctví v rodině, jsme našli v otázkách č. 7 a 8. Otázka č. 8, zda je zájem a dohled většiny rodičů na školní docházku dostatečný našla odpovědi v tabulce a grafu na obrázku 14, kde jsme zaznamenali názory 53 % rodičů, že zájem je dostatečný a v 46 % si myslí, že se někteří rodiče zajímají jen občas. Jak ukazuje tabulka i graf na obrázku 15, pohled pedagogů na tuto otázku je v 62 % ten, že se rodiče o školní docházku svých dětí zajímají dostatečně. 38 % pedagogů si myslí, že se zajímají jen občas. Tedy i u této výzkumné otázky dochází ke shodě rodičů s pedagogy a to, že sice dohled většiny rodičů na školní docházku je dostatečný, ale i přesto lze příčiny hledat v rodině.

Pro čtvrtou výzkumnou otázku, zda souvisí záškoláctví s využitím volného času dětí, zjišťovala názor rodičů i pedagogů otázka č. 17. Zda může ovlivnit jejich přístup k problému záškoláctví aktivně využitý čas, ukazuje tabulka a graf na obrázku 32. A to, že převážná část 76 % rodičů si myslí, že ano, 19 % ne a 15 % rodičů neví. Tabulka a graf na obrázku 33 znázorňující odpovědi pedagogů a ukazují jednoznačný názor, že 87 % z nich si myslí, že plnohodnotné využití volného času dětí může ovlivnit jejich přístup k problému záškoláctví, pouze 10 % neví a 3 % má pohled negativní. Odpovědi tedy z pohledu odborníků i rodičů vypovídají o tom, že plnohodnotné využití volného času dětí souvisí se záškoláctvím.

K páté výzkumné otázce jaký způsob a forma prevence záškoláctví je účinná, lze říci, že se jako nejúčinnější forma prevence rodičům jeví v 24 % sledování docházky každého žáka právě rodičem a v 22 % podpora žáků studijními poradci při problémech s emocemi a chováním a je důležitá spolupráce rodičů a školy, zájem třídního učitele a především dobré zázemí v rodině, kvalitní učitelé a dobrý systém osvěty ve škole. A také odpovědi pedagogů, kdy 22 % z nich klade důraz na kontrolu docházky na začátku vyučovacích hodin, 19 % považuje za důležité sledování docházky rodičem a podporu při studijních potížích a že velkou roli při prevenci hrají v 14 % studijní poradci a jejich podpora při problémech s emocemi a chováním, nám poskytla otázka č. 18.

Z výsledků šetření otázkou č. 20 se domníváme, že i poslední výzkumná otázka, zda lze zamezit výskytu záškoláctví aktivní spoluprací školy a rodiny, má shodnou, téměř jednoznačnou odpověď. Tabulka a graf na obrázku 38 znázorňuje v 95 % převažující názor rodičů na účinnost aktivní spolupráce školy s rodiči. Tabulka a graf na obrázku 39 znázorňuje 100 % shodu v odpovědích pedagogů v pohledu na aktivní spolupráci rodičů a školy, která může účinně ovlivnit problém záškoláctví.

4.4 Doporučení pro praxi

Bakalářská práce má za úkol zmapovat a porovnat názory odborníků, v tomto případě pedagogů a výchovných poradců, a rodičů v jejich pohledu na problematiku záškoláctví u žáků 2. stupně základních škol.

V rámci prevence by mohla posloužit jako zdroj informací a podkladový materiál pro vypracování preventivních programů pro školy. Při jejich přípravě by mohla nastítnit současnou situaci, stávající možnosti pedagogů a způsoby, které se již praktikují spojit s názorem rodičů a potřebami žáků. Vhodné je do těchto programů zapojit i pedagogy volného času, propojit aktivity školy s aktivitami volnočasovými, a tím ukázat dětem více možností plnohodnotného využití volného času.

V rámci praktických doporučení bychom rádi poukázali na zjištěné skutečnosti, které by bylo vhodné v praxi použít a do preventivních programů začlenit. Je na místě propojit tyto aktivity mnohdy i s účastí rodičů, aby si uvědomili, že ne všechno lze vyřešit na půdě školy pod dohledem odborníků. Bakalářská práce by mohla sloužit i pro ně jako informační materiál k zamyšlení.

ZÁVĚR

Záškoláctví je neustále aktuálním, někdy trochu opomíjeným, tématem. Jak vypovídají výsledky této práce, někteří rodiče si jeho existenci nepřipouštějí, někteří se s ním nesetkali. Pedagogové ze svého odborného pohledu mají k této problematice více co říci, ve své bohaté praxi se s ním setkali a mnozí ho řešili. V mnohých otázkách se pohledy odborníků a rodičů setkaly. Shodovaly se jejich názory, že cestou ke zlepšení situace je pokusit se zlepšit komunikaci mezi školou a rodiči žáků, zlepšit celkové klima a prostředí školy. A problémovým žákům se pomocí úsilí a rad výchovných poradců snažit napomoci nejen při zlepšení studijních výsledků, ale také při řešení jejich situace a podpořit je při problémech s emocemi a chováním. Impulsem pro rodiče je také shodný pohled obou stran, že je důležité, aby se rodiče více zajímali o své děti, trávili s nimi více času, hovořili s nimi o všem, co je zajímavé a trápí. A v neposlední řadě kontrolovali jejich školní docházku, nekryli jejich absence a naučili je stavět se k řešení problémů čelem. Potěšující je, že jak odborníci, tak rodiče jednoznačně říkají, že základ je v rodině a ve výchově. Až poté přichází na řadu škola a pedagogové. Zcela jistě se podaří výskytu záškoláctví zamezit, pokud se účinně propojí všechny tyto již zmiňované složky. Děti s kvalitním rodinným zázemím v dobrém školním kolektivu a prostředí s plnohodnotně vyplněným volným časem nebudou mít potřebu záškoláctví aplikovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika jako životná pomoc. 2. Vyd. Bratislava: Lorca, 2006. ISBN 80-968437-5-3.
- ČÁP, Jan. MAREŠ, Jiří. Psychologie pro učitele. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.
- DANEK, Ján. Výchova jako súčasť života. Teória a prax. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2007. ISBN 978-80-89220-72-4.
- EMMEROVÁ, Ingrid. Záškoláctva – jeho príčiny, riešenie a možnosti prevencie. Bratislava: In prevencia, 2008. ISBN 1336-3689.
- FICOVÁ, Lucia. Záškoláctvo jako problém súčasnej základnej školy. Vyd. 1. Bratislava: OZ V4, 2011. ISBN 978-80-89443-06-2.
- HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- KAČÁNI, Vladislav a kol. Základy učiteľskej psychológie. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, 2004. ISBN 80-10-00429-4.
- KEOGH, Barbara. Temperament ve třídě. Havlíčkův Brod: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1504-9.
- KOHOUTEK, Rudolf. Psychologie duševního vývoje. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008. ISBN 978-80-7375-185-2.
- KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.
- KYRIACOU, Chris. Klíčové dovednosti učitele. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-965-8.
- KYRIACOU, Chris. Řešení výchovných problémů ve škole. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3.
- MATOUŠEK, Oldřich a kol. Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, Oldřich. KROFTOVÁ, Andrea. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.

MASARYK, Tomáš Garrigue. O škole a vzdělání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-04-25554-X.

NAVRÁTIL, Stanislav. MATTIOLI, Jan. Problémové chování dětí a mládeže. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3672-3.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. Pedagogika volného času: teorie, praxe, perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. 3, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. Školní poradenská psychologie pro pedagogy. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. KLÉGROVÁ, Jarmila. Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1538-7.

VOJTOVÁ, Věra. Úvod do etopedie. Brno: Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-166-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://www.zachrannykruh.cz>

<http://www.sancedetem.cz>

<http://www.ospod.cz>

<http://www.msmt.cz>

<http://www.portal.gov.cz>

<http://www.rvp.cz> metodický portál

ČESKO. Zákon č. 111 ze dne 22. dubna 1998 o vysokých školách a o změně zákona. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1998, část 39, s. 5388 – 5429. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1998/sb039-48.pdf>. ISSN120-1244.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2006. *MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]*. MŠMT, 2006. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AČ absolutní četnost

RČ relativní četnost

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1	32
Obrázek 2	32
Obrázek 3	33
Obrázek 4	33
Obrázek 5	33
Obrázek 6	34
Obrázek 7	34
Obrázek 8	35
Obrázek 9	35
Obrázek 10	36
Obrázek 11	36
Obrázek 12	37
Obrázek 13	37
Obrázek 14	38
Obrázek 15	38
Obrázek 16	38
Obrázek 17	39
Obrázek 18	39
Obrázek 19	40
Obrázek 20	41
Obrázek 21	42
Obrázek 22	43
Obrázek 23	44
Obrázek 24	45
Obrázek 25	46
Obrázek 26	47
Obrázek 27	48
Obrázek 28	49
Obrázek 29	50
Obrázek 30	51
Obrázek 31	51
Obrázek 32	52

Obrázek 33	52
Obrázek 34	53
Obrázek 35	55
Obrázek 36	56
Obrázek 37	56
Obrázek 38	57
Obrázek 39	57
Obrázek 40	58
Obrázek 41	58
Obrázek 42	59
Obrázek 43	60

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	32
Tabulka 2	32
Tabulka 3	33
Tabulka 4	33
Tabulka 5	33
Tabulka 6	34
Tabulka 7	34
Tabulka 8	35
Tabulka 9	35
Tabulka 10	36
Tabulka 11	36
Tabulka 12	37
Tabulka 13	37
Tabulka 14	38
Tabulka 15	38
Tabulka 16	38
Tabulka 17	39
Tabulka 18	39
Tabulka 19	40
Tabulka 20	40
Tabulka 21	41
Tabulka 22	42
Tabulka 23	43
Tabulka 24	44
Tabulka 25	45
Tabulka 26	47
Tabulka 27	48
Tabulka 28	49
Tabulka 29	50
Tabulka 30	51
Tabulka 31	51
Tabulka 32	52

Tabulka 33	52
Tabulka 34	53
Tabulka 35	54
Tabulka 36	55
Tabulka 37	56
Tabulka 38	57
Tabulka 39	57
Tabulka 40	58
Tabulka 41	58
Tabulka 42	59
Tabulka 43	60

SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník.....	72
---------------	----

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Jmenuji se Markéta Částková a studuji na UTB ve Zlíně 3. ročník Specializaci v pedagogice - obor sociální pedagogika. Téma mé bakalářské práce je "Příčiny a prevence záškoláctví žáků 2. stupně ZŠ z pohledu odborníků a rodičů". Dotazník je anonymní a využiji ho jen pro účely vypracování mé bakalářské práce. Tímto bych Vás ráda požádala o spolupráci vyplněním několika otázek v tomto dotazníku. Vyberte odpověď a zakroužkujte. Děkuji Vám.

1. otázka

Jaké je Vaše pohlaví?

- a) muž
- b) žena

2. otázka

Jaký je Váš věk?

- a) 20-29 let
- b) 30-39 let
- c) 40-49 let
- d) 50-59 let
- e) 60 let a více

3. otázka

Jste pedagog, výchovný poradce nebo rodič? Uved'te, prosím

.....

4. otázka

Který ročník 2. stupně základní školy navštěvuje Vaše dítě? Napište

.....

5. otázka

Kdo více podléhá záškoláctví (nebo-li "chodí za školu")?

- a) chlapci   b) dívky   c) stejně

6. otázka

Jaký typ záškoláctví z hlediska frekvence na Vaší škole převládá?

- a) jednorázové
b) nepravidelné
c) opakované
d) jen výjimečné
e) nevím, nemohu posoudit

7. otázka

Lze hledat příčiny záškoláctví v rodinném prostředí?

- a) ano
b) ne
c) nevím

8. otázka

Je zájem a dohled většiny rodičů na školní docházku dostatečný?

- a) ano, zajímají se dostatečně
b) ne, nezajímají se
c) zajímají se jen občas

9. otázka

Lze hledat příčinu ve vztahu učitele a žáka?

- a) ano
- b) ne
- c) občas
- d) nevím

10. otázka

Může mít vliv na záškoláctví celkové klima školy?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

11. otázka

Jaký může být důvod neomluvené absence? Vyberte 3-5 možností.

- a) obava ze zkoušení, testu
- b) nepřipravenost - špatné hodnocení - následný trest doma
- c) práce v hodinách je náročná
- d) hodiny nezajímavé, nudné
- e) strach ze šikany
- f) zdravotní potíže
- g) snaha upoutat na sebe pozornost
- h) benevolence, nedůslednost při kontrole docházky
- i) strach ze spolužáků

12. otázka

Jakým činnostem se žáci věnují v době neomluvené školní absence? Vyberte i více odpovědí.

- a) tráví čas doma u PC nebo TV
- b) tráví čas s kamarády
- c) tráví čas touláním
- d) užíváním drog nebo alkoholu
- e) jiné – vypište .....

13. otázka

Kolik času je věnováno prevenci záškoláctví ve Vaší škole?

- a) 2h. týdně
- b) 1h. měsíčně
- c) 1x za čtvrt roku, po vyučování
- d) pravidelně, v daných předmětech
- e) pouze na letácích na nástěnkách
- f) jiné, vypište .....

14. otázka

Kolik času by se mělo této problematice ve Vaší škole věnovat? Napište.

.....

15. otázka

Jakým způsobem se prevenci věnují na Vaší škole? Napište.

.....

16. otázka

Považujete tento čas a způsob za dostatečný?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

17. otázka

Může plnohodnotné využití volného času dětí ovlivnit jejich přístup k problému záškoláctví?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

18. otázka

Jaká forma prevence Vám připadá nejúčinnější? Vyberte 3-5 možností (i na další straně).

- a) sledování docházky žáka rodičem
- b) kontrola docházky na začátku hodin
- c) zlepšit školní prostředí
- d) podpora při studijních potížích
- e) přednášky, prezentace ve škole
- f) videa s danou tématikou
- g) literatura
- h) letáky a postery na chodbách školy
- i) studijní poradci - podpora při problémech s emocemi a chováním
- j) jiné, napište

.....

19. otázka

Kdo se má prevenci věnovat ve školním prostředí? Uveďte i více možností.

- a) učitelé z dané školy
- b) pedagogové volného času
- c) výchovní poradci z dané školy
- d) externisté (osoby, které děti neznají)
- e) jiné, napište

.....

20. otázka

Může aktivní spolupráce rodičů a školy účinně ovlivnit problém záškoláctví?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

21. otázka

Má smysl vytvořit pro školy preventivní programy?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

22. otázka

Jaké? Z hlediska účinnosti. Vyberte 1-3 možnosti.

- a) výchovné
- b) vzdělávací
- c) zábavnou formou

23. otázka

Co by se mělo zlepšit / změnit, aby se předešlo výskytu záškoláctví?

Napište

.....

.....

.....

.....

.....

Děkuji za Váš čas.